

**Universitatea “Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației**

TEZĂ DE DOCTORAT

**Factori determinanți ai formelor actuale de
manifestare a violenței școlare. Strategii de
prevenție și intervenție**

-REZUMAT-

**Conducător științific,
Prof.univ.dr.Vasile Preda**

**Doctorand,
LiaBologa**

**Cluj-Napoca
2010**

MOTTO:

”Violența generează, de obicei, violență.”

Eschile

CUPRINS

CAPITOLUL I

VIOLENȚA ȘCOLARĂ - UN FENOMEN ACTUAL

1.1. Violența școlară – formă a violenței umane.....	1
1.1.1. Violența versus agresivitatea.....	5
1.1.2. Comportamentul antisocial violent - precizări conceptuale.....	7
1.1.3. Violența școlară - definiție concept.....	9
1.2. Abordări ale violenței școlare la nivel european.....	11
1.3. Abordări ale violenței școlare la nivel național.....	16
1.4. Efectele violenței.....	19

CAPITOLUL II

ETIOLOGIA COMPORTAMENTULUI ANTISOCIAL VIOLENT

2.1. Modele explicative ale dezvoltării comportamentului antisocial violent.....	21
2.1.1. Modelul relației dintre atașamentul deficitar și apariția comportamentului violent.....	22
2.1.2. Modelul dezvoltării sociale în apariția comportamentului antisocial.....	23
2.1.3. Modelul stresului economic în dezvoltarea comportamentului violent.....	23
2.1.4. Modelul relației dintre funcționarea executivă (ECF) și tulburările de comportament.....	23
2.1.5. Modelul general al agresivității afective.....	24
2.1.6. Modelul factorilor de risc în dezvoltarea comportamentului antisocial.....	26
2.1.7. Modelul euristic al violenței școlare.....	26
2.2. Factorii de risc.....	28
2.2.1. Factorii individuali.....	35
2.2.2. Factorii familiali.....	40
2.2.3. Factorii școlari.....	46

2.2.4. Factorii sociali.....	53
2.3. Factorii protectivi.....	60
2.3.1. Factorii protectivi interni.....	62
2.3.2. Factorii protectivi externi.....	64

CAPITOLUL III

FORME DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE

3.1. Tipologia violenței școlare.....	68
3.1.1. Violența între elevi.....	74
3.1.2. Violența între elevi și adulți.....	78
3.1.3. Violența bandelor în perimetrul școlii.....	82
3.1.4. Violența părinților în perimetrul școlii.....	85
3.1.5. Violența din proximitatea școlii.....	86
3.2. Forme noi de violență școlară.....	87
3.2.1. Cyberbullying – precizări conceptuale.....	89
3.2.1.1. Factorii de risc ai cyberbullying-ului.....	89
3.2.1.2. Mediile electronice prin care se realizează cyberbullying-ul.....	91
3.2.1.3. Tipologia cyberbullying-ului.....	93
3.2.1.4. Caracteristicile agresorilor de tip cyberbullying.....	96
3.2.1.5. Incidența cyberbullying-ului în școală.....	97
3.2.2. Happy slapping – formă a cyberbullying-ului.....	98
3.2.3. Efectele cyberbullying-ului.....	100
3.3. Violența școlară „tradițională” versus cyberbullying.....	101

CAPITOLUL IV

STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE ÎN VIOLENȚA ȘCOLARĂ

4.1. Principalele dificultăți în diminuarea violenței școlare.....	103
4.2. Aspecte ale strategiilor de prevenție și intervenție în violența școlară.....	106
4.3. Programe și modele de prevenție a violenței școlare.....	110
4.3.1. Programe de prevenție a violenței.....	111

4.3.1.1. Tratatamentul multidimensional.....	112
4.3.1.2. Terapia multisistemică.....	112
4.3.1.3. Terapia funcțională a familiei.....	113
4.3.1.4. Programul de promovare a strategiilor de gândire alternativă (PATHS).....	113
4.3.1.5. Programul de prevenție a agresivității	114
4.3.2. Modele de prevenție a violenței.....	114
4.3.2.1. Modelul sănătății publice.....	115
4.3.2.2. Modelul bazat pe legislația „SAVE”.....	116
4.3.2.3. Modelul ecologic al violenței.....	117
4.4. Strategii de prevenție și intervenție bazate pe modelul ecologic al violenței.....	119
4.4.1. Strategii de prevenție a violenței școlare la nivel social.....	119
4.4.2. Strategii de prevenție a violenței școlare la nivel comunitar.....	123
4.4.3. Strategii de prevenție a violenței școlare la nivel relațional.....	127
4.4.3.1. Strategii de prevenție la nivel familial.....	127
4.4.3.2. Strategii de prevenție la nivel școlar.....	130
4.3.4. Strategii de intervenție la nivel individual.....	139
4.5. Strategii de prevenție și intervenție în cyberbullying-ul școlar.....	142

CAPITOLUL V

METODOLOGIA CERCETĂRII

5.1. Studiul I Evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar.....	147
5.1.1. Obiective.....	147
5.1.2. Ipoteze.....	147
5.1.3. Procedura utilizată.....	148
5.1.4. Instrumentarul utilizat.....	148
5.1.5. Distribuția lotului de participanți la studiu.....	149
5.1.6. Evaluarea comportamentelor violente la nivelul întregului lot de participanți la studiu.....	153
5.1.7. Evaluarea comportamentelor violente la nivelul ciclului gimnazial	158
5.1.8. Evaluarea comportamentelor violente la nivelul ciclului liceal	163
5.1.9. Compararea frecvențelor variabilelor studiate la nivelul elevilor din ciclul gimnazial și ciclul liceal în funcție de gen.....	169

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

5.1.10. Analiza comportamentelor violente școlare la nivelul întregului lot de participanți la studiu.....	258
5.1.11. Analiza comportamentelor violente la nivelul elevilor din ciclul gimnazial.....	270
5.1.12. Analiza comportamentelor violente școlare la nivelul elevilor din ciclul liceal.....	282
5.2. Studiul II - Evaluarea cyberbullying-ului în școală.....	294
5.2.1. Obiective.....	294
5.2.2. Ipoteze.....	294
5.2.3. Procedura utilizată.....	295
5.2.4. Instrumentarul utilizat.....	295
5.2.5. Distribuția lotului de participanți la studiu.....	296
5.2.6. Evaluarea cyberbullying-ului la nivelul întregului lot de participanți la studiu.....	300
5.2.7. Evaluarea cyberbullying-ului la nivelul învățământului liceal.....	310
5.2.8. Evaluarea cyberbullying-ului la nivelul învățământului profesional.....	321
5.2.9. Compararea frecvențelor variabilelor studiate pentru învățământul liceal și învățământul profesional în funcție de gen.....	331
5.2.10. Analiza cyberbullying-ului la nivelul întregului lot de participanți la studiu.....	400
5.2.11. Analiza cyberbullying-ului la nivelul învățământului liceal.....	410
5.2.12. Analiza cyberbullying la nivelul învățământului profesional.....	420
5.3. Studiul III Studii de caz.....	432
5.3.1. Studiul de caz nr. 1.....	432
5.3.2. Studiul de caz nr. 2.....	439
5.3.3. Studiul de caz nr. 3.....	444
5.3.4. Studiu I de caz nr. 4.....	450
5.3.5. Studiul de caz nr. 5.....	457
CONCLUZII GENERALE.....	463
BIBLIOGRAFIE.....	472
ANEXE.....	490
Anexa 1 Chestionar pentru evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar.....	491
Anexa 2 Chestionar Cyberbullying în mediul școlar.....	495
Anexa 3 Extras din Regulamentul de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar.....	504

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Cuvinte cheie: violență școlară, factori de risc, factori protectivi, cyberbullying școlar, strategii de prevenție, strategii de intervenție.

INTRODUCERE

Violența școlară reprezintă doar una dintre formele de manifestare a violenței umane din societate. În ultima perioadă de timp, violența școlară s-a extins într-o proporție alarmantă atât în școlile de la nivel național, cât și de la nivel internațional. Școala este o instituție educațională și pătrunderea violenței în acest mediu trebuie să devină o problemă a întregii societăți. Prezentul studiu a pornit de la ideea că problematica violenței este deosebit de gravă pentru întreg sistemul educațional din țara noastră, dar și din alte țări ale lumii. Întrebările la care este necesar să găsim răspunsuri pentru a asigura un climat favorabil în școală și pentru a putea controla fenomenul violenței școlare sunt legate de următoarele aspecte: care sunt formele de manifestare a comportamentului violent în școală, care sunt factorii care determină astfel de comportamente, ce îi determină pe unii elevii să recurgă la manifestări violente față de colegii lor sau profesori etc. Cercetările asupra fenomenului violenței școlare s-au axat pe studiul formelor ”tradiționale” de violență (bătăi, injurii, violență sexuală etc.), dar o dată cu dezvoltarea noilor tehnologii de comunicare (Internet și telefon mobil) au apărut forme noi de agresiune, și anume cyberbullying-ul. Ideea prezentului studiu a apărut din dorința de a răspunde necesității identificării formelor ”tradiționale” de manifestare a comportamentului violent în școală, a locurilor în care se produce, a autorilor acestuia și, cel mai important aspect și nota de originalitate a cercetării, a identificării formelor noi de manifestare a acestui comportament violent (cyberbullying). În România, din câte cunoaștem până în prezent, nu există cercetări care să aibă ca subiect cyberbullying-ul școlar. Identificarea timpurie a formelor ”tradiționale” de manifestare a violenței școlare, precum și a formelor noi de

manifestare a acesteia este deosebit de importantă pentru elaborarea în timp util a strategiilor de prevenție și intervenție care să fie eficiente în lupta cu acest fenomen.

Teza de doctorat intitulată „**Factori determinanți ai formelor actuale de manifestare a violenței școlare. Strategii de prevenție și intervenție**”, elaborată de doctorand **Bologa Lia** sub îndrumarea domnului **prof. univ. dr. Preda Vasile**, este divizată în două părți, structurate în 5 capitole, la care s-au adăugat concluziile generale, anexele și bibliografia abordată. Teza cuprinde **509** de pagini din care: partea teoretică reprezintă 31,74% din lucrare și conține **147** de pagini; partea practică reprezintă 68,26% din lucrare și însumează **316** de pagini; concluziile generale, **9 pagini**; bibliografia, **18 pagini**; anexele, **19 pagini**.

PARTEA I – STUDIUL TEORETIC

Elaborarea studiului teoretic a avut ca scop conjugarea informațiilor existente în literatura de specialitate cu privire la fenomenul violenței școlare pentru a găsi fundamentele adecvate pe care să ne construim cercetarea.

CAPITOLUL I – VIOLENȚA ȘCOLARĂ-UN FENOMEN ACTUAL abordează în descrierea sa violența versus agresivitatea, comportamentul antisocial violent, violența școlară, abordări ale violenței școlare la nivel național, abordări ale violenței școlare la nivel european, precum și efectele violenței.

CAPITOLUL II - ETIOLOGIA COMPORTAMENTULUI ANTISOCIAL VIOLENT face referire la modele explicative ale dezvoltării comportamentului antisocial violent, precum și la factorii de risc și factorii protectivi ai comportamentului violent.

CAPITOLUL III - FORME DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE abordează tipologia violenței școlare, formele ”tradiționale” de manifestare a violenței școlare și formele noi de manifestare a comportamentului violent (cyberbullying).

CAPITOLUL IV - STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE ÎN VIOLENȚA ȘCOLARĂ tratează principalele dificultăți în diminuarea violenței școlare, aspecte ale strategiilor de prevenție și intervenție în violența școlară, programele și modelele de prevenție

a violenței școlare, strategiile de prevenție și intervenție bazate pe modelul ecologic al violenței și strategiile de prevenție și intervenție în cyberbullying-ul școlar.

PARTEA II – CERCETAREA PROPRIE

CAPITOLUL V – METODOLOGIA CERCETĂRII este alcătuit din trei subcapitole și cuprinde trei studii. Prin modul în care a fost elaborată metodologia cercetării am urmărit: 1) identificarea formelor ”tradiționale” de manifestare a comportamentului violent în școală. Aceste obiective au fost realizate în cadrul primului studiu; 2) identificarea formelor noi de manifestare a comportamentului violent școlar (cyberbullying), aceste obiective fiind realizate în cadrul studiului al doilea; 3) identificarea factorilor de risc și a contextelor în care se produc comportamentele violente școlare.

1. STUDIUL I – EVALUAREA COMPORTAMENTELOR VIOLENTE DIN MEDIUL ȘCOLAR

Aspectele investigate în cadrul acestui studiu sunt următoarele: formele de violență existente în mediul școlar; locurile și perioadele din zi în care se produc comportamentele violente; autorii acestor comportamente; reacția victimelor în cazul unei agresiuni; climatul din școală.

1.1. METODOLOGIA CERCETĂRII

1.1.1. OBIECTIVELE STUDIULUI I

- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind frecvența formelor de comportament violent la nivelul ciclului gimnazial și a ciclului liceal

- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind frecvența formelor de comportament violent din mediul școlar în funcție de gen
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind locurile în care se produc comportamentele violente în mediul școlar
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind perioadele din zi în care se produc comportamentele violente
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind autorii comportamentelor violente în mediul școlar
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 11-19 ani privind măsura în care și modalitățile prin care profesorii reușesc să prevină și să controleze comportamentele violente care se produc în mediul școlar

1.2.2. IPOTEZELE STUDIULUI I

- Nu vor exista diferențe semnificative în privința frecvenței formelor de comportament violent în mediul școlar între elevii de gen feminin din ciclul gimnazial și elevii de gen feminin din ciclul liceal
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința frecvenței formelor de comportament violent în mediul școlar între elevii de gen masculin din ciclul gimnazial și elevii de gen masculin din ciclul liceal
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința locurilor din mediul școlar în care se au loc comportamentele violente între elevii de gen feminin din ciclul gimnazial și elevii de gen feminin din ciclul liceal
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința locurilor din mediul școlar în care se au loc comportamentele violente între elevii de gen masculin din ciclul gimnazial și elevii de gen masculin din ciclul liceal
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința modalităților prin care profesorii reușesc să prevină comportamentele violente din mediul școlar între elevii de gen feminin din ciclul gimnazial și elevii de gen feminin din ciclul liceal
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința modalităților prin care profesorii reușesc să prevină comportamentele violente din mediul școlar între elevii de gen masculin din ciclul gimnazial și elevii de gen masculin din ciclul liceal

1.2.3. PROCEDURA UTILIZATĂ

În cadrul prezentului studiu, au fost selectați elevi din 6 clase din ciclul gimnazial și 7 clase din ciclul liceal cărora le-au fost aplicate chestionare privind formele de comportament violent din mediul școlar, locurile în care se produc comportamentele violente, autorii acestora, precum și modalitățile prin care profesorii reușesc să prevină și să controleze comportamentele violente din mediul școlar.

1.2.4. INSTRUMENTARUL UTILIZAT

În vederea identificării formelor de comportament violent din mediul școlar, a locurilor în care se produc aceste comportamente, a autorilor comportamentelor violente, precum și a modalităților prin care profesorii reușesc să prevină și să controleze comportamentele violente din mediul școlar, a fost utilizat chestionarul „Chestionar pentru evaluarea comportamentelor violente din mediul școlar”.

Tabel nr. 1

Indicele de consistență internă pentru întregul chestionar

Cronbach's Alpha	N of Items	N of cases
.77	59	457

1.2.5. DISTRIBUȚIA LOTULUI DE PARTICIPANȚI LA STUDIU

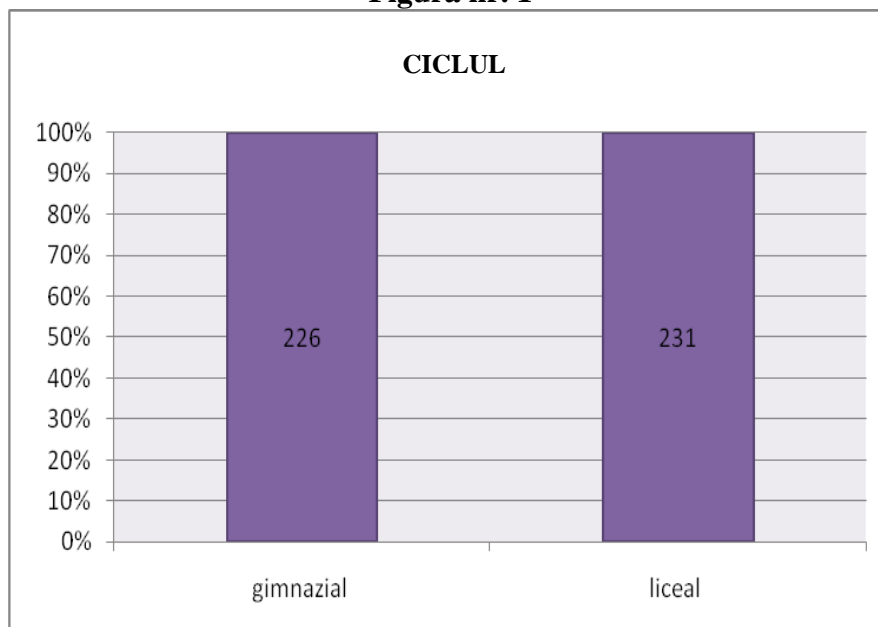
Tabel nr. 2

		Ciclul			
		Ciclul	Clasa	Sex	Vârsta
N	Valid	457	457	457	457
	Missing	0	0	0	0
Mean					14,50
Std. Deviation					2,341

Tabel nr. 3

		Ciclul			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Gimnazial	226	49,5	49,5	49,5
	Liceal	231	50,5	50,5	100,0
	Total	457	100,0	100,0	

Figura nr. 1

În vederea realizării studiului I am inclus un număr de 457 de elevi pe care i-am selectat după variabila nominală ciclu (gimnazial și liceal). Grupul de participanți la studiu din ciclul gimnazial a fost alcătuit din 226 de elevi, iar grupul de participanți din ciclul liceal a fost alcătuit din 231 de elevi.

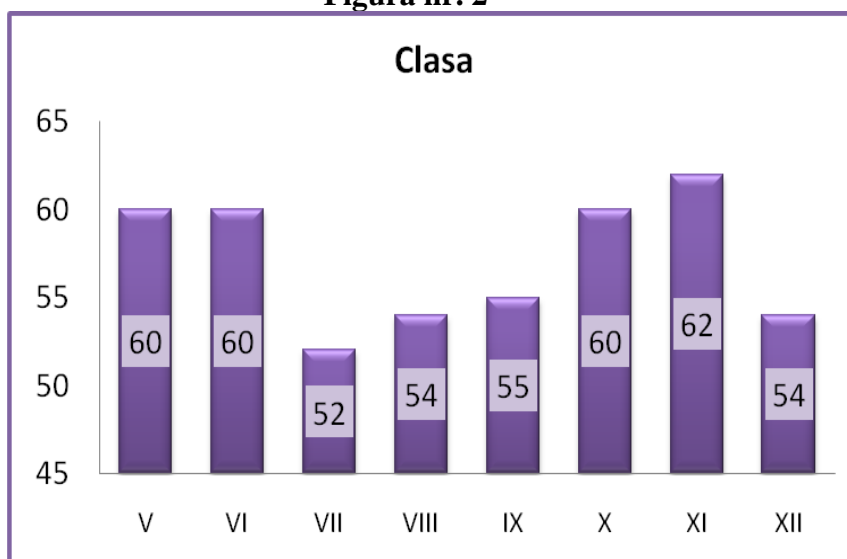
Distribuția lotului de participanți în funcție de clasă

Tabel nr. 4

Clasa pe care o frecventează subiectul

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
V	60	13,1	13,1	25,2
VI	60	13,1	13,1	38,3
VII	52	11,4	11,4	49,7
VIII	54	11,8	11,8	61,5
IX	55	12,0	12,0	73,5
X	60	13,1	13,1	86,6
XI	62	13,6	13,6	100,2
XII	54	11,8	11,8	112,0
Total	457	100	100	

Figura nr. 2

Participanții la studiu sunt elevi în clasele V-XII, repartiția acestora pe clase fiind următoarea: 1) clasa a V-a: 60 de elevi, reprezentând un procent de 13,1% din întregul lot de participanți; 2) clasa a VI-a: 60 de elevi, reprezentând un procent de 13,1% din întregul lot de participanți; 3) clasa a VII-a: 52 de elevi, reprezentând un procent de 11,4% din întregul lot de participanți; 4) clasa a VIII-a: 54 de elevi, reprezentând un procent de 11,8% din întregul lot de participanți; 5) clasa a IX-a: 55 de elevi, reprezentând un procent de 12,0% din întregul lot de participanți; 6) clasa a X-a: 60 de elevi, reprezentând un procent de 13,1% din întregul lot de participanți; 7) clasa a XI-a: 62 de elevi, reprezentând un procent de 13,6% din întregul lot de participanți; 8) clasa a XII-a: 54 de elevi, reprezentând un procent de 11,8% din întregul lot de participanți.

Distribuția lotului de participanți în funcție de gen

Tabel nr. 5

Genul participanților

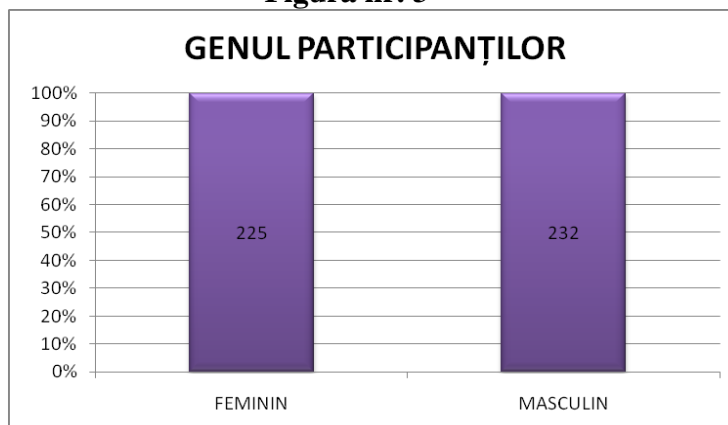
N	Valid	457
	Missing	0
Percentile	100	1,00
s		

Tabel nr. 6

Genul participanților

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	F	225	49,2	49,2
	M	232	50,8	100,0
Total	457	100,0	100,0	

Figura nr. 3

Participanții la studiu sunt 225 elevi de sex feminin, reprezentând 49,2%, din întregul lot și 232 elevi de sex masculin, reprezentând 50,8% din întregul lot.

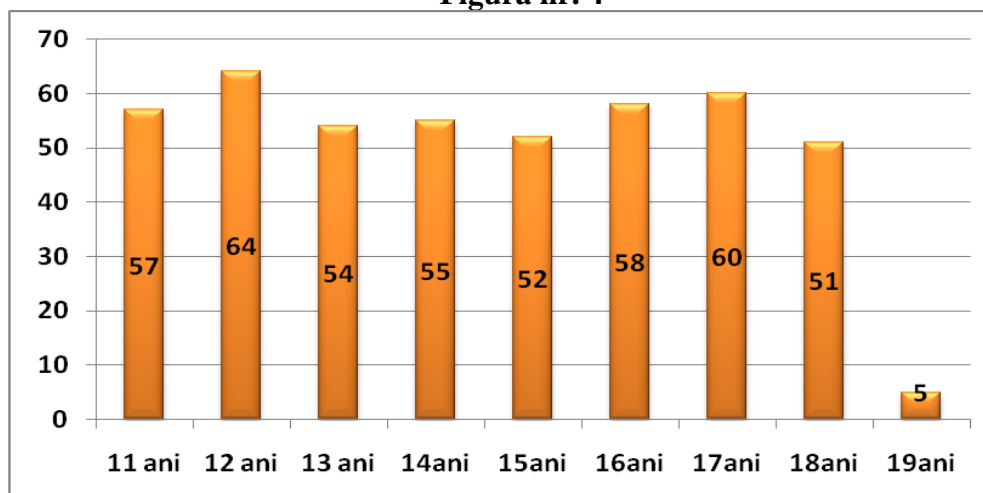
Distribuția lotului de participanți în funcție de vârstă

Tabel nr. 7

Vârsta participanților

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 11	57	12,5	12,5	12,5
12	64	14,0	14,0	26,5
13	54	11,8	11,8	38,3
14	55	12,0	12,0	50,3
15	52	11,4	11,4	61,7
16	58	12,7	12,7	74,4
17	60	13,1	13,1	87,5
18	51	11,2	11,2	98,7
19	6	1,3	1,3	100,0
Total	457	100,0	100,0	

Figura nr. 4

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Distribuția participanților la studiu în funcție de vârstă este următoarea: 1) 11 ani: 57 elevi, reprezentând 12,5% din întregul lot de participanți; 2) 12 ani: 64 elevi, reprezentând 14,0% din întregul lot de participanți; 3) 13 ani: 54 elevi, reprezentând 11,8% din întregul lot de participanți; 4) 14 ani: 55 elevi, reprezentând 12,0% din întregul lot de participanți; 5) 15 ani: 52 elevi, reprezentând 11,4% din întregul lot de participanți; 6) 16 ani: 58 elevi, reprezentând 12,7% din întregul lot de participanți; 7) 17 ani: 608 elevi, reprezentând 13,1% din întregul lot de participanți ; 8) 18 ani: 51 elevi, reprezentând 11,2% din întregul lot de participanți ; 9) 19 ani: 6 elevi, reprezentând 1,3 % din întregul lot de participanți.

1.2.6. EVALUAREA COMPORTAMENTELOR VIOLENTE LA NIVELUL ÎNTREGULUI LOT DE PARTICIPANȚI LA STUDIU

Tabel nr. 8

Comportamentele violente din mediul școlar

	Niciodată	De 1-2 ori	De peste 2 ori
Lovire sau bruscare intenționată %	317 69,4%	105 23,0%	35 7,7%
Lovituri cu intenție de a cauza rău %	355 77,7%	93 20,4%	9 2,0%
Deținere de armă în școală %	457 100,0%	0 0%	0 0%
Utilizare obiecte contondente cu scopul de a lovi %	408 89,3%	49 10,7%	0 0%
Îngrijiri medicale în urma unor altercații %	411 89,9%	43 9,4%	3 ,7%
Furt din obiecte personale %	310 67,8%	142 31,1%	5 1,1%
Port de cuțit de către elevi %	366 80,1%	90 19,7%	1 ,2%
Amenințare din partea altor elevi %	403 88,2%	54 11,8%	0 0%
Amenințarea cu cuțitul din partea unui elev %	444 97,2%	13 2,8%	0 0%
Injurii din partea altor elevi %	98 21,4%	196 42,9%	163 35,7%
Insulte dn partea altor elevi %	259 56,7%	171 37,4%	27 5,9%
Amenințări din partea unui grup de elevi din școală %	379 82,9%	72 15,8%	6 1,3%
Șantaj sub formă de bani sau alte obiecte de valoare din partea unui elev %	375 82,1%	82 17,9%	0 0%
Insulte din partea personalului școlii %	326 71,3%	119 26,0%	12 2,6%

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Lovire sau bruscare din partea personalului școlii %	413 90,4%	44 9,6%	0 0%
Hărțuire sexuală din partea personalului școlii %	450 98,5%	7 1,5%	0 0%
Hărțuire sexuală din partea unui elev %	439 96,1%	15 3,3%	3 0,7%
Port personal la școală a unor obiecte contondente %	404 88,4%	50 10,9%	3 0,7%

O analiză a indicatorilor privind opinia participanților la studiu asupra prezenței comportamentelor violente care au loc în mediul școlar la nivelul întregului lot din ciclul liceal și gimnazial indică într-o ordine ierarhică descrescătoare următoarele procente:

- 1) Injurii din partea altor elevi – 78,6%
- 2) Insulte din partea altor elevi – 43,3%
- 3) Furt din obiectele personale – 32,2%
- 4) Bruscare sau lovire intenționată – 30,7%
- 5) Insulte din partea personalului școlii – 28,6%
- 6) Lovituri cu intenția de a cauza rău – 22,4%
- 7) Port de cuțit de către elevi – 19,9%
- 8) Șantaj sub formă de bani sau alte obiecte – 11,8%
- 9) Amenințare din partea altor elevi din școală – 17,1%
- 10) Amenințarea din partea altor elevi – 11,8%
- 11) Port personal de arme albe (cuțit, briceag etc.) – 11,6%
- 12) Utilizare obiecte contondente cu scopul de a răni – 10,7%
- 13) Îngrijiri medicale în urma unor altercații – 10,1%
- 14) Lovire sau bruscare din partea personalului școlii – 9,6%
- 15) Hărțuire sexuală din partea unui elev – 4%
- 16) Amenințare cu cuțitul din partea altui elev – 2,8%
- 17) Hărțuire din partea personalului școlii – 1,5%
- 18) Port de arme de către elevi (grenadă, pistol cu aer comprimat etc.) – 0%

Tabel nr. 9

Locurile din mediul școlar în care se produc comportamentele violente

	NU	DA
La chioșc, în pauze sau la magazinul de lângă școală %	361 79,0%	96 21,0%
În sala profesorală %	376 82,3%	81 17,7%
În vestiar	419	38

**FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE
A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE**

%	91,7%	8,3%
În sala de sport	406	51
%	88,8%	11,2%
În clasă	215	242
%	47,0%	53,0%
În afara școlii	309	148
%	67,6%	32,4%
În curtea școlii sau pe terenul de sport	279	178
%	61,1%	38,9%
Pe coridoarele școlii	327	130
%	71,6%	28,4%
În drumul spre școală	325	132
%	71,1%	28,9%
În alte părți	357	100
%	78,1%	21,9%

Analiza locurilor din mediul școlar în care au loc comportamentele violente scoate în evidență următoarea ierarhie a acestora:

- 1) În clasă – 53%
- 2) În curtea școlii sau pe terenul de sport – 38,9%
- 3) În afara școlii – 32,4%
- 4) În drumul spre școală – 28,9%
- 5) Pe coridoarele școlii – 28,4%
- 6) În alte părți – 21,9%
- 7) La chioșc, în pauze sau la magazinul de lângă școală – 21%
- 8) În sala profesorală – 17,7%
- 9) În sala de sport – 11,2%
- 10) În vestiar – 8,3%

Tabel nr.10

Perioada din zi în care se produce comportamentul violent

	DA	NU
În timpul orelor	351	106
%	76,8%	23,2%
Imediat după terminarea orelor	224	233
%	49,0%	51,0%
În alte perioade ale zilei	230	227
%	50,3%	49,7%
Înainte de a începe orele	312	145
%	68,3%	31,7%
În timpul pauzelor	219	238
%	47,9%	52,1%

- 1) În timpul pauzelor – 52,1%
- 2) Imediat după terminarea orelor – 51%

**FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE
A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE**

- 3) În alte perioade ale zilei – 49,7%
- 4) Înainte de a începe orele – 31,7%
- 5) În timpul orelor – 23,2%

Tabel nr. 11

Autorii comportamentelor violente

	DA	NU
Elevi din clasele mai mari	338	119
%	74,0%	26,0%
Elevi din alte școli	397	60
%	86,9%	13,1%
Un elev din clasa mai mică	378	79
%	82,7%	17,3%
Un coleg de clasă	376	81
%	82,3%	17,7%
Un elev dintr-o clasă paralelă	308	149
%	67,4%	32,6%
Un grup de elevi din aceeași clasă cu tine	449	8
%	98,2%	1,8%
Un grup format din elevi din mai multe clase	418	39
%	91,5%	8,5%
Un grup de elevi din alte școli	401	56
%	87,7%	12,3%
Un grup de elevi din clase mai mari	387	70
%	84,7%	15,3%
Un grup de elevi dintr-o clasă paralelă	395	62
%	86,4%	13,6%
Un grup de elevi dintr-o clasă mai mică	422	35
%	92,3%	7,7%

- 1) Un elev dintr-o clasă paralelă – 32,6%
- 2) Elevi din clase mai mari – 26%
- 3) Un coleg de clasă – 17,7%
- 4) Un elev din clasă mai mică – 17,3%
- 5) Un grup de elevi din clase mai mari – 15,3%
- 6) Un grup de elevi dintr-o clasă paralelă – 13,6%
- 8) Elevi din alte școli – 13,1%
- 9) Un grup de elevi din alte școli – 12,3%
- 10) Un grup format din elevi din mai multe clase – 8,5%
- 11) Un grup de elevi dintr-o clasă mai mică – 7,7%
- 12) Un grup de elevi din aceeași clasă cu victima – 1,8%

Tabel nr. 12

Locuri insecurizante în școală

	NU	DA
Există locuri în școală în care nu te simți în siguranță ? %	299 65,4%	158 34,6%

1. Nu – 65,4%

2. Da – 34,6%

Tabel nr. 13

**Modalitățile de ajutor la care apelează elevii în situațiile în care se produc
comportamentele violente**

	NU	DA
Ajutor din partea altui elev %	321 70,2%	136 29,8%
Lipsă de reacție %	391 85,6%	66 14,4%
Ajutor din partea personalului școlii %	305 66,7%	152 33,3%
Ajutor din partea membrilor familiei %	256 56,0%	201 44,0%

1) Solicită ajutor membrilor familiei – 44%;

2) Solicită ajutor din partea personalului școlii – 33,3%;

3) Solicit ajutor altui elev – 29,8%;

4) Lipsă de reacție– 14,4%.

Tabel nr. 14

**Problemele cu care se confruntă profesorii și modalitățile în care reușesc să prevină și să
controleze comportamentele violente din mediul școlar**

	Niciodată	De 1-2 ori	De peste 2 ori
Vandalizarea sălilor de clasă și a altor locuri din școală %	344 75,3%	93 20,4%	20 4,4%
Înjurături adresate profesorilor de către elevi %	349 76,4%	93 20,4%	15 3,3%
Consum de băuturi alcoolice %	384 84,0%	73 16,0%	0 0%
Consumă de droguri %	445 97,4%	12 2,6%	0 0%
Percepția siguranței în școală %	9 2,0%	175 38,3%	273 59,7%
Reușita profesorilor în controlul comportamentelor violente ale elevilor %	27 5,9%	173 37,9%	257 56,2%
Interesul profesorilor în prevenirea comportamentelor violente %	8 1,8%	150 32,8%	299 65,4%

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Măsurile adoptate de profesori în reducerea comportamentelor violente %	7 1,5%	141 30,9%	309 67,6%
Reușita profesorilor în reducerea comportamentelor violente %	9 2,0%	203 44,4%	245 53,6%

- 1) Măsurile adoptate de profesori în reducerea comportamentelor violente – 98,5%
- 2) Interesul profesorilor în prevenirea comportamentelor violente – 98,2%
- 3) Reușita profesorilor în reducerea comportamentelor violente – 98%
- 4) Percepția siguranței în școală a elevilor – 98%
- 5) Reușita profesorilor în controlul comportamentelor violente ale elevilor – 94,1%
- 6) Vandalizarea, devastarea sălilor de clasă și a altor locuri din școală de către elevi – 24,8%
- 7) Înjurături adresate profesorilor de către elevi – 23,7%
- 8) Consum de băuturi alcoolice de către elevi în școală – 16%
- 9) Consum de droguri de către elevi în școală – 2,6%

În urma analizei statistice (testul Chi-square) a diferențelor în funcție de gen între elevii din ciclul gimnazial și ciclul liceal în privința comportamentelor violente din mediul școlar, a perioadelor din zi în care acestea se produc, a autorilor acestor comportamente și a măsurii în care profesorii reușesc să reducă și să controleze comportamentele violente din mediul școlar, **ipotezele studiului I se confirmă parțial** deoarece au fost constatate o serie de diferențe semnificative la nivelul următoarelor variabile:

A) Elevii de gen feminin

1. Comportamentele violente

- Bruscare sau lovire intenționată
- Lovire cu intenția de a cauza rău
- Utilizare obiecte contondente cu scopul de a răni
- Îngrijiri medicale în urma unor altercații
- Injurii din partea altor elevi
- Hărțuire sexuală din partea personalului școlii
- Intenție de hărțuire sexuală din partea unui elev

2. Locurile în care au loc comportamentele violente

- În curtea școlii sau pe terenul de sport
- Pe coridoarele școlii
- În drumul spre școală

3. Problemele cu care se confruntă profesorii

- Vandalizarea sălilor de clasă și a altor locuri din școală
- Consumul de droguri în școală

B) Elevii de gen masculin

În cazul elevilor de gen masculin s-au constatat diferențe semnificative doar la nivelul problemelor cu care se confruntă profesorii, și anume:

- Consumul de droguri în școală

2. STUDIUL II – EVALUAREA CYBERBULLYING-ULUI ÎN ȘCOALĂ

2.1. OBIECTIVE

Obiectivele studiului II vizează următoarele:

- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 15–18 ani privind frecvența cu care se produce cyberbullying-ul la nivelul învățământului liceal și a învățământului profesional
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 15–18 ani privind frecvența cu care se produce cyberbullying-ul în mediul școlar în funcție de gen
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 15-18 ani privind frecvența cu care se produc agresiunile prin intermediul telefonului mobil în mediul școlar
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 15-18 ani privind frecvența cu care se produc agresiunile prin intermediul Internet-ului în mediul școlar
- Investigarea opiniei elevilor cu vârsta cuprinsă între 15-18 ani privind efectele pe care cyberbullying-ul le are asupra victimei

2.2. IPOTEZE

Ipotezele vizează:

- Nu vor exista diferențe semnificative în privința agresiunilor prin intermediul telefonului mobil între elevii de gen feminin din învățământul liceal și elevii de gen feminin din învățământul profesional
- Vor exista diferențe semnificative în privința agresiunilor prin intermediul telefonului mobil între elevii de gen masculin din învățământul liceal și elevii de gen masculin din învățământul profesional
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința agresiunilor prin intermediul Internetului între elevii de gen feminin din învățământul liceal și elevii de gen feminin din învățământul profesional
- Vor exista diferențe semnificative în privința agresiunilor prin intermediul Internetului între elevii de gen masculin din învățământul liceal și elevii de gen masculin din învățământul profesional
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința efectelor cyberbullying-ului asupra victimei între elevii de gen feminin din învățământul liceal și elevii de gen feminin din învățământul profesional
- Nu vor exista diferențe semnificative în privința efectelor cyberbullying-ului asupra victimei între elevii de gen masculin din învățământul liceal și elevii de gen masculin din învățământul profesional

2.3. PROCEDURA UTILIZATĂ

Au fost selectate 6 clase de elevi din învățământul liceal și 6 clase de elevi din învățământul profesional în care au fost aplicate chestionare elevilor, cu vârsta cuprinsă între 15-18 ani, privind comportamentul de tip cyberbullying, mediile electronice prin care se realizează, efectele pe care le are asupra victimelor, precum și utilitatea aplicării unor măsuri pentru prevenirea acestuia în școală.

2.4. INSTRUMENTARUL UTILIZAT

În vederea identificării cyberbullying-ului în școală, mediile electronice prin care se realizează, efectele pe care le are asupra victimei, precum și modalitățile de prevenire a cyberbullying-ului a fost utilizat chestionarul ”Cyberbullying în mediul școlar”.

Indicele de consistență internă pentru întregul chestionar

Tabel nr. 15

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items	N of cases
.76	40	376

2.5. DISTRIBUȚIA LOTULUI DE PARTICIPANȚI LA STUDIU

Tabel nr. 16

Învățământ

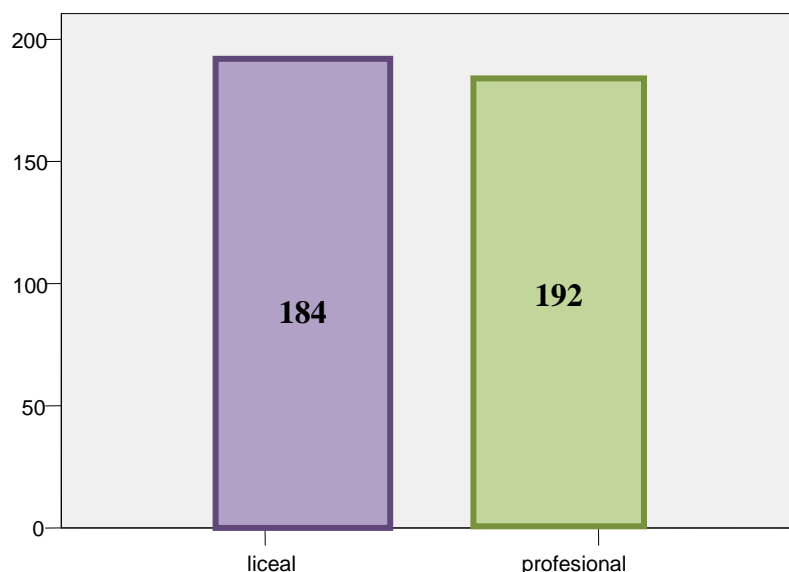
		Învățământ	Vârsta	Sex
N	Valid	376	376	376
	Missing	0	0	0

Tabel nr. 17

Învățământ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	liceu	192	51,1	51,1	51,1
	școală profesională	184	48,9	48,9	100,0
	Total	376	100,0	100,0	

**Figura nr. 5
INVATAMANT**

În vederea realizării studiului II am inclus un număr de 376 de elevi pe care i-am selectat după variabila nominală învățământ (liceal și profesional). Grupul de participanți la studiu de la nivelul învățământului liceal a fost alcătuit din 184 de elevi (51,1%), iar grupul de participanți de la nivelul învățământului profesional, din cadrul școlilor de arte și meserii, a fost alcătuit din 192 de elevi (48,9%).

Distribuția lotului de participanți la studiu în funcție de vârstă

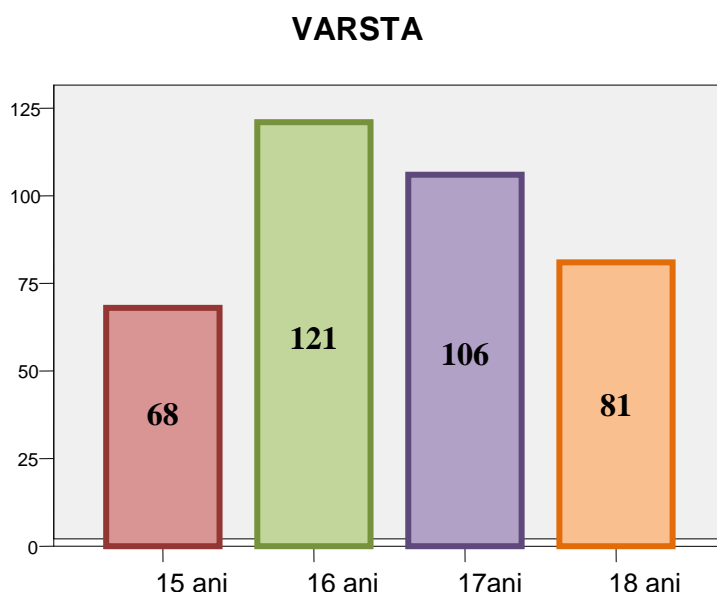
Tabel nr. 18

Vârsta		
N	Valid	376
	Missing	0
Percentiles	100	4,00

Tabel nr. 19

Vârsta					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15	68	18,1	18,1	18,1
	16	121	32,2	32,2	50,3
	17	106	28,2	28,2	78,5
	18	81	21,5	21,5	100,0
Total		376	100,0	100,0	

Figura nr. 6

Distribuția participanților la studiu în funcție de vârstă este următoarea: 1) 15 ani: 68 elevi, reprezentând 18,1% din întregul lot de participanți ; 2) 16 ani: 121 elevi, reprezentând 32,2% din întregul lot de participanți ; 3) 17 ani: 106 elevi, reprezentând 28,2% din întregul lot de participanți ; 4) 18 ani: 81 elevi, reprezentând 21,5% din întregul lot de participanți.

Distribuția lotului de participanți la studiu în funcție de gen

Tabel nr. 20

Genul participanților

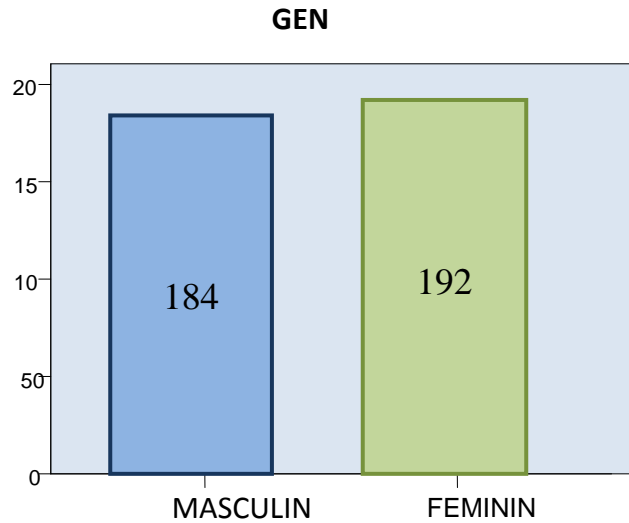
N	Valid	376
	Missing	0
Percentiles	100	1,00

Tabel nr. 21

Genul participanților

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	M	184	48,9	48,9	48,9
	F	192	51,1	51,1	100,0
Total		376	100,0	100,0	

Figura nr. 7

Lotul de participanți la studiu este alcătuit din 192 elevi de gen feminin, reprezentând 51,1%, din întregul lot de participanți și 184 elevi de gen masculin, reprezentând 48,9% din întregul lot de participanți.

2.6. EVALUAREA CYBERBULLYING-ULUI ÎN ȘCOALĂ LA NIVELUL ÎNTREGULUI LOT DE PARTICIPANȚI LA STUDIU

Tabel nr. 22

Agresiune în școală în ultimele trei luni

	Niciodată	De 1-2 ori	De 2-3 ori pe lună
Agresiune "tradițională" în școală	274	90	12
%	72,9	24,0	3,1
Cyberbullying în școală	336	37	3
%	89,3	9,9	0,8

- 1) Agresiune "tradițională" în școală – 27,1%
- 2) Cyberbullying în școală – 10,7%

Agresiune prin intermediul sms-urilor

Tabel nr. 23

Victimă a agresiunilor prin intermediul sms-urilor în ultimele trei luni

	Niciodată	De 1-2 ori	De 2-3 ori pe lună
Agresiune prin intermediul sms-urilor în școală	368	8	0
%	97,9	2,1	
Agresiune prin intermediul sms-urilor în afara școlii	354	21	1
%	94,1	5,6	0,3

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

- 1) Agresiune prin intermediul sms-urilor în școală – 2,1%
- 2) Agresiune prin intermediul sms-urilor în afara școlii – 5,9%

Tabel nr. 24

Autorii agresiunilor prin intermediul sms-urilor în școală

	Nu am fost agresat	Nu știu
Autorii agresiunilor prin intermediul sms-urilor	368	8
%	97,9	2,1

- 1) Nu știu – 2,1%
- 2) Nu am fost agresat – 97,9%

Tabel nr. 25

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul sms-urilor

	Nu am fost agresat	Părinților
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul sms-urilor	368	8
%	97,9	2,1

- 1) Nu am fost agresat – 97,9%
- 2) Părinților – 2,1%

Tabel nr. 22

Prezența agresiunilor prin intermediul sms-urilor în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul sms-urilor în ultimele trei luni în școală	315	61
%	83,8	16,2

- 1) Nu – 83,%
- 2) Da – 16,2%

Agresiune prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor

Tabel nr. 26

Victimă a agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în ultimele trei luni

	Niciodată	De 1-2 ori	De 2-3 ori pe lună
Agresiune prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în școală	326	50	0
%	86,7	13,3	0
Agresiune prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în afara școlii	354	14	8
%	94,1	3,8	2,1

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

- 1) Victimă a agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în școală – 13,3%
- 2) Victimă a agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în afara școlii – 5,9%

Tabel nr. 27

Autorii agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în școală

	Nu am fost agresat	Un coleg de clasa	Un elev din clasă paralelă	Un elev din clasă mai mare	Nu știu
Autorii agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor	326	1	22	7	20
%	86,7	,2	5,9	1,9	5,3

- 1) Nu am fost agresat – 86,7%
- 2) Un elev dintr-o clasă paralelă – 5,9%
- 3) Nu știu – 5,3%
- 4) Un elev dintr-o clasă mai mare – 1,9%
- 5) Un coleg de clasă – 0,2%

Tabel nr. 28

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor

	Nu am fost agresat	Părinților	Prietenilor	Dirigintelui/ diriginței	Nu am spus nimănui
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul pozelor și/ sau videoclipurilor	326	7	5	3	35
%	86,7	1,9	1,2	0,9	9,3

- 1) Nu am fost agresat – 86,7%
- 2) Nu am spus nimănui – 9,3%
- 3) Părinților – 1,9%
- 4) Prietenilor – 1,2%
- 5) Dirigintelui (diriginței)– 0,9%

Tabel nr. 29

Prezența agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor în ultimele trei luni în școală	298	78
%	79,2	20,8

- 1) Nu – 79,2%
- 2) Da – 20,8%

Agresiune prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil

Tabel nr. 30

Victimă a agresiunilor prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil

	Niciodată	De 1-2 ori	de 2-3 ori pe lună	o dată pe săptămână
Agresiune prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în școală	374	2	0	0
%	99,5	0,5	0	0
Agresiune prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în afara școlii	293	21	17	45
%	77,9	5,6	4,5	12,0

- 1) Victimă a agresiunii prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în afara școlii – 22,1%
- 2) Victimă a agresiunii prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în școală – 0,5%

Tabel nr. 31

Autorii agresiunilor prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în școală

	Nu am fost agresat	Nu știu
Autorii agresiunilor prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil	374	2
%	99,5	0,5

- 1) Nu am fost agresat – 99,5%
- 2) Nu știu – 0,5%

Tabel nr. 32

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil

	Nu am fost agresat	Nu am spus nimănu
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil	374	2
%	99,5	0,5

- 1) Nu am fost agresat – 99,5%
- 2) Nu am spus nimănu – 0,5%

Tabel nr. 33

**Prezența agresiunilor prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în ultimele
trei luni în școală**

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil în ultimele trei luni în școală	325	51
%	86,4	13,6

- 1) Nu – 86,4%
- 2) Da – 13,6%

Agresiune prin intermediul e-mail-ului

Tabel nr. 34

Victimă a agresiunilor prin intermediul email-ului

	Niciodată	De 1-2 ori	De mai multe ori pe săptămână
Agresiune prin intermediul e-mailului în școală	376	0	0
%	100	0	0
Agresiune prin intermediul e-mailului în afara școlii	291	56	29
%	77,4	14,9	7,7

- 1) Victimă ale agresiunilor prin intermediul e-mailului în afara școlii – 22,6%
- 2) Victimă ale agresiunilor prin intermediul e-mailului în școală – 0%

Tabel nr. 35

Autorii agresiunilor prin intermediul e-mailului în școală

	Nu am fost agresat
Autorii agresiunilor prin intermediul e-mailului	376
%	100

- 1) Nu am fost agresat – 100%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul e-mailului în școală, nu au existat autori ai agresiunilor.

Tabel nr. 36

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul e-mailului

	Nu am fost agresat
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul e-mailului	376
%	100

- 1) Nu am fost agresat – 100%

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul e-mailului în școală, nu au existat persoane cărora să li se raporteze agresiunea.

Tabel nr. 37

Prezența agresiunilor prin intermediul e-mailului în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul e-mailului în ultimele trei luni în școală	354	22
%	94,1	5,9

- 1) Nu – 94,1%
- 2) Da – 5,9%

Agresiune prin intermediul chat-ului

Tabel nr. 38

Victimă a agresiunilor prin intermediul chat-ului în ultimele trei luni

	Niciodată	De 1-2 ori	De 2-3ori pe lună	O dată pe săptămână	Nu utilizez chat-ul	De mai multe ori pe săptămână
Agresiune prin intermediul chat-ului în școală	248	0	0	0	128	0
%	66	0	0	0	34	0
Agresiune prin intermediul chat-ului în afara școlii	221	21	1	25	103	5
%	58,8	5,6	0,3	6,7	27,3	1,3

- 1) Victimă a agresiunilor prin intermediul chat-ului în afara școlii – 14,1%
- 2) Victimă a agresiunilor prin intermediul chat-ului în școală – 0%

Tabel nr. 39

Autorii agresiunilor prin intermediul chat-ului în școală

	Nu am fost agresat	Nu utilizez chat-ul
Autorii agresiunilor prin intermediul chat-ului	248	128
%	66,0	34,0

- 1) Nu am fost agresat – 66%
- 2) Nu utilizez chat-ul – 34%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul chat-ului în școală, nu au existat autori ai agresiunilor.

Tabel nr. 40

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul chat-ului

	Nu am fost agresat	Nu utilizez chat-ul
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul chat-ului	248	128
%	66,0	34,0

- 1) Nu am fost agresat – 66%
- 2) Nu utilizez chat-ul – 34%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul chat-ului în școală, nu au existat persoane cărora să li se raporteze agresiunea.

Tabel nr. 41

Prezența agresiunilor prin intermediul chat-ului în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul chat-ului în ultimele trei luni în școală	363	13
%	96,6	3,4

- 1) Nu – 96,6%
- 2) Da – 3,4%

Agresiune prin intermediul mesageriei instant

Tabel nr. 42

Victimă a agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în ultimele trei luni

	Niciodată	Nu utilizez mesageria instant	De 1-2 ori
Agresiune prin intermediul mesageriei instant în școală	363	13	
%	96,6	3,4	
Agresiune prin intermediul mesageriei instant în afara școlii	321	8	47
%	85,4	2,1	12,5

- 1) Victimă a agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în afara școlii – 12,5%
- 2) Victimă a agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în școală – 0%

Tabel nr. 43

Autorii agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în școală

	Nu am fost agresat	Nu utilizez mesageria instant
Autorii agresiunilor prin intermediul mesageriei instant	363	13
%	96,6	3,4

- 1) Nu am fost agresat – 96,6%
- 2) Nu utilizez mesageria instant – 3,4%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul mesageriei instant în școală, nu au fost autorii ai agresiunilor.

Tabel nr. 44

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul mesageriei instant

	Nu am fost agresat	Nu utilizez mesageria instant
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul mesageriei instant	363	13
%	96,6	3,4

- 1) Nu am fost agresat – 96,6%
- 2) Nu utilizez mesageria instant – 3,4%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul mesageriei instant în școală, nu au fost persoane cărora să li se raporteze agresiunea.

Tabel nr. 45

Prezența agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în ultimele trei luni în școală	350	26
%	93,1	6,9

- 1) Nu – 93,1%
- 2) Da – 6,9%

Agresiune prin intermediul site-urilor web

Tabel nr. 46

Victimă a agresiunilor prin intermediul site-urilor web în ultimele trei luni

	Niciodată	De 1-2 ori
Agresiune prin intermediul site-urilor web în școală	376	0
%	100	0
Agresiune prin intermediul site-urilor web în afara școlii	351	25
%	93,3	6,7

- 1) Victimă a agresiunilor prin intermediul site-urilor web în școală – 0%
- 2) Victimă a agresiunilor prin intermediul site-urilor web în afara școlii – 6,7%

Tabel nr. 47

Autorii agresiunilor prin intermediul site-urilor web în școală

	Nu am fost agresat
Autorii agresiunilor prin intermediul site-urilor web	376
%	100

- 1) Nu am fost agresat – 100%

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Datorită faptului că nu au fost agresiuni prin intermediul site-urilor web în școală, nu au existat autori ai agresiunilor.

Tabel nr. 48

Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul site-urilor web

	Nu am fost agresat
Persoana căreia i s-a raportat agresiunea prin intermediul mesageriei instant	376
%	100

1) Nu am fost agresat – 100%

Datorită faptului că nu au existat agresiuni prin intermediul site-urilor web în școală, nu au existat nici persoane cărora să li se raporteze agresiunea.

Tabel nr. 49

Prezența agresiunilor prin intermediul site-urilor web în ultimele trei luni în școală

	Nu	Da
Prezența agresiunilor prin intermediul mesageriei instant în ultimele trei luni în școală	376	0
%	100	0

1) Nu – 100%

2) Da - 0%

Tabel nr. 50

Efectele cyberbullying-ului asupra victimei comparativ cu violența ”tradițională, convențională”

	Are un efect mai scăzut asupra victimei	Are același efect asupra victimei	Are un efect mai ridicat asupra victimei	Nu știu
Considerați că cyberbullying-ul comparativ cu “violetența tradițională, convențională “...	93	77	47	159
%	24,7	20,5	12,5	42,3

1) Nu știu – 42,3%

2) Are un efect mai scăzut asupra victimei – 24,7%

3) Are același efect asupra victimei – 20,5%

4) Are un efect mai ridicat asupra victimei – 12,5%

Tabel nr. 51

Utilitatea interzicerii telefoanelor mobile în școală în scopul prevenirii cyberbullying-ului

	Nu	Da	Nu știu
Considerați utilă interzicerea telefoanelor mobile în școală în scopul prevenirii cyberbullying-ului?	191	103	82
%	50,8	27,4	21,8

- 1) Nu – 50,8%
- 2) Da – 27,4%
- 3) Nu știu – 21,8%

Tabel nr. 52

**Utilitatea blocării accesului la Internet-ul privat în școală în scopul prevenirii
cyberbullying-ului**

	Nu	Da	Nu știu
Considerați utilă blocarea accesului la Internet-ul privat în școală în scopul prevenirii cyberbullying-ului?	203	72	101
%	54	19,1	26,9

- 1) Nu – 54%
- 2) Nu știu – 26,9%
- 3) Da – 19,1%

În urma analizei statistice (testul Chi-square) a diferențelor dintre învățământul liceal și profesional în funcție de gen în privința: a) victimelor agresiunilor prin intermediul telefonului mobil; b) autorilor agresiunilor prin intermediul telefonului mobil; c) persoanelor cărora li se raportează agresiunile prin intermediul telefonului mobil; d) prezenței agresiunilor în școală prin intermediul telefonului mobil; e) victimelor agresiunilor prin intermediul Internetului; f) autorilor agresiunilor prin intermediul Internetului; g) persoanelor cărora li se raportează agresiunile prin intermediul Internetului; h) prezenței agresiunilor în școală prin intermediul Internetului, **ipotezele studiului II se confirmă parțial** deoarece s-au constatat o serie de diferențe semnificative la nivelul următoarelor variabile:

A) În cazul elevilor de gen feminin:

- Agresiunii prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor
- Prezenței agresiunilor prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor
- Prezenței agresiunilor prin intermediul mesageriei instant
- Autorii agresiunilor prin intermediul mesageriei instant

B) În cazul elevilor de gen masculin nu s-au constatat diferențe semnificative.

3. STUDIUL III – STUDII DE CAZ

Studiile de caz au urmărit să identifice factorii de risc ai comportamentului violent în mediul școlar, și nu să realizeze un profil psihologic al elevului care manifestă un astfel de comportament. Acestea studii de caz au fost elaborate pe baza interviurilor individuale cu: a) elevii violenți. Interviul destinat elevilor violenți s-a focalizat pe aspectele următoare: tipul de comportament violent, caracteristicile individuale, preocupările extrașcolare, relațiile cu colegii de clasă și profesorii, precum și pe situația familială; b) părinții (tutorii) elevilor violenți. Interviul destinat părinților (tutorilor) elevilor violenți a urmărit următoarele aspecte: reacția familiei în ceea ce privește manifestările de comportament violent ale elevului, modalitățile de sancționare aplicate acasă, relația familiei cu școala, caracteristicile mediului familial, precum și pe percepția familiei privind utilitatea educației; c) profesorii diriginți. Interviul destinat profesorilor diriginți ai elevilor violenți s-a axat pe surprinderea următoarelor aspecte: formele de manifestare a comportamentului violent al elevilor, reacția familiei elevului în situațiile de violență școlară, situația școlară a elevilor, precum și pe colaborarea familiei cu școala.

Pentru identificarea factorilor de risc ai comportamentului violent în mediul școlar am utilizat următoarea tipologie: factorii individuali, familiali, școlari și sociali. Studiile de caz au fost elaborate pe baza următoarei structuri: a) date personale ale subiectului investigat (nume, etnie, vârsta, clasa, școala, mediul de proveniență, domiciliul); b) problematica investigată (comportament violent în școală); c) forma de manifestare a comportamentului violent; d) metode și procedee de investigație (interviul semistrukturat și liber, observația și studiul documentelor școlare); e) perioada investigației; f) observarea și înregistrarea datelor; g) analiza datelor și stabilirea ipotezelor; h) realizarea unui program de schimbare a comportamentului violent elaborat în trei etape, și anume: fixarea obiectivelor, metode și strategii de intervenție și aplicarea programului de schimbare a comportamentului; i) evaluarea programului de schimbare a comportamentului violent, alcătuit din: evaluare și recomandări.

Formele de violență întâlnite la nivelul elevilor investigați sunt următoarele: violență verbală și fizică față de colegi și violență verbală față de profesori. Factorii de risc identificați sunt: a) la nivel individual: nivelul scăzut de aspirație, agresivitatea, impulsivitatea, victimă a violenței, dezinteres față de școală, tendință către comportament adictiv (consum de alcool și tutun); b) la nivel familial: violența familială, familia dezorganizată, lipsa de comunicare în familie, stilurile parentale defectuoase, lipsa autorității masculine în familie, nivelul scăzut de educație al părinților, precum și lipsa colaborării familie - școală; c) la nivel școlar: conflictele profesor-elev, slaba integrare în colectivul clasei a elevilor violenți și evaluarea neobiectivă a elevilor de către profesori; d) problemele de ordin economic și social, lipsa locurilor pentru petrecerea timpului liber, influența negativă din partea anturajului, violența de proximitate și violența din mass-media.

CONCLUZII GENERALE

Cercetarea noastră a urmărit să investigheze fenomenul violenței școlare din două perspective, și anume: a) perspectiva teoretică (Capitolul I: *Violența școlară – un fenomen actual*; Capitolul II: *Etiologia comportamentului antisocial violent*; Capitolul III: *Forme de manifestare a violenței școlare*; Capitolul IV: *Strategii de prevenție și intervenție în violența școlară*); b) perspectiva empirică cantitativă și calitativă (Capitolul V: *Metodologia cercetării*).

Elaborarea perspectivei teoretice a avut ca scop conjugarea informațiilor existente în literatura de specialitate cu privire la fenomenul violenței școlare pentru a găsi fundamente adecvate pe care să ne construim cercetarea. Pentru a atinge acest scop, în primul capitol am dezbătut problematica generală a violenței școlare, al doilea capitol a fost consacrat modelelor explicative ale dezvoltării comportamentului violent antisocial, a factorilor de risc și a celor protectivi ai comportamentului violent; al treilea capitol a fost consacrat tipologiei violenței școlare și a formelor noi de manifestare a acesteia, iar în ultimul capitol ne-am concentrat

atenția asupra strategiilor de prevenție și intervenție în violența școlară atât în ceea ce privește violența ”tradițională”, cât și a cyberbullying-ului.

Analizând literatura de specialitate, am ajuns la următoarele concluzii:

- este dificil să se compare nivelul violenței școlare la nivel internațional din mai multe motive: a) multe țări nu colectează la nivel național date cu privire la incidentele violente din școli; b) diferențele existente la nivel cultural între țări fac dificilă compararea chiar și a formelor de conduită violentă similare ; c) există diferite definiții ale violenței școlare ; d) în multe țări practicile de raportare a incidentelor violente pot varia foarte mult; e) multe școli sunt reticente în raportarea incidentelor violente; f) presiunea grupului (colegi, prieteni etc.) poate să intimideze elevii și aceștia să nu mai raporteze agresiunile la care au fost martori sau/și victime etc.

- niciunul dintre modelele explicative ale dezvoltării comportamentului antisocial violent nu poate să dea singur un răspuns satisfăcător cu privire la dezvoltarea comportamentului violent, doar prin completarea reciprocă a acestora putem avea o imagine reală despre geneza comportamentului violent;

- factorii de risc (individuali, familiali, sociali, școlari) nu sunt statici, iar efectul acestora asupra persoanei depinde de perioada ontogenetică în care aceștia se produc, de contextul în care apar, precum și de circumstanțe. Prezența factorilor de risc perpetuează ciclul violenței, dar absența acestora, alături de factorii protectivi, ajută la întreruperea acestui ciclu.

- identificarea și înțelegerea factorilor de risc și a celor protectivi este necesară în dezvoltarea unor strategii de prevenție și intervenție cât mai eficiente

- numeroase studii indică faptul că nu există diferențe semnificative între sexe în ceea ce privește perioada de apariție a comportamentului violent, ceea ce oferă posibilitatea unei intervenții la nivel unitar, fără a necesita o diferențiere în funcție de sex

- la nivel internațional, lucrările de specialitate sintetizează câteva dintre tendințele actuale ale formelor de manifestare a violenței în școală, și anume: a) trecerea de la violența fizică, directă, vizibilă la forme mai subtile, mascate sub forma unei violențe de tip simbolic; b) multiplicarea formelor de violență asupra profesorilor; c) creșterea numărului fenomenelor de violență gravă în școală care intra sub incidența legii; d) difuzia fenomenelor de violență din afara școlii sau din imediata apropiere a acesteia; e) proliferarea violențelor în școală care au ca fundament diferențele etnice, religioase, de statut social sau de gen

- prevalența cyberbullying-ului în școală este dificil de estimat din următoarele cauze: a) nu există un organism la nivel național și internațional care să colecteze date statistice privind abuzurile din mediul virtual; b) agresorii sunt, în cele mai multe cazuri, indisponibili pentru cercetare; c) Internet-ul oferă un grad extrem de ridicat de conectivitate, împreună cu un nivel scăzut de identificare a surselor informațiilor; d) multe dintre activitățile desfășurate pe Internet nu sunt ilegale și, din această cauză, nu sunt frecvent declarate etc.

- colaborarea familie - școală – comunitate reprezintă singurul mod eficient de abordare a violenței școlare, iar programele eficiente de prevenție a violenței școlare este necesar să fie aplicate pe o perioadă îndelungată de timp, să includă mai multe componente și să vizeze atât elevii, în general, cât și pe cei cu risc în adoptarea comportamentului violent

Prin modul în care a fost elaborată metodologia cercetării am urmărit: 1) identificarea formelor ”tradiționale” de manifestare a comportamentului violent în școală. Aceste obiective au fost realizate în cadrul primului studiu; 2) identificarea formelor noi de manifestare a comportamentului violent școlar (cyberbullying), aceste obiective fiind realizate în cadrul studiului al doilea; 3) identificarea factorilor de risc și a contextelor în care se produc comportamentele violente școlare, obiectivele fiind realizate pe parcursul celui de al treilea studiu.

În cadrul primului studiu am investigat, într-o manieră extinsă și variată, următoarele aspecte ale violenței școlare: formele de violență care există în mediul școlar; locurile și perioadele din zi în care se produc comportamentele violente; autorii acestor comportamente; prezența sau absența locurilor insecurizante din școală; reacția victimelor în cazul unei agresiuni; climatul din școală. Manifestările violente dintre elevi sunt de natură fizică și psihică, dar de cele mai multe ori, sunt și fizice și psihice în același timp. O analiză a formelor de violență care există între elevii din școlile europene (Vettenburg, 2002) arată faptul că cea mai uzuală formă de violență este cea verbală, 90% dintre elevi recunoscând că au agresat verbal alți elevi. Cele mai multe studii concluzionează faptul că elevii de gen masculin sunt mai violenți comparativ cu elevii de gen feminin (Felix & McMahon, 2007; Balica et al., 2004). Acest lucru este valabil, îndeosebi, în cazurile de violență fizică, în ceea ce privește violența verbală, diferența este mică, dar cu toate acestea vizibilă. Referitor la aceste aspecte, prezentul studiu a condus la următoarele concluzii: violența verbală (amenințare verbală, amenințare cu briceagul și cuțitul, injurii, insulte, batjocură etc.) reprezintă una dintre formele cele mai des întâlnite la nivelul elevilor din ciclul gimnazial și ciclul liceal, neexistând diferențe semnificative în funcție de gen; violența fizică (îmbrânceli, împingere intenționată,

lovire etc.) este o formă de violență întâlnită atât în cazul elevilor de gen feminin, cât și în cel al elevilor de gen masculin. Am constatat faptul că elevii de gen feminin din ciclul gimnazial sunt mai frecvent victime ale violențelor fizice, comparativ cu elevii de gen feminin din ciclul liceal.

Una dintre cele mai grave forme de violență școlară, în cele mai multe cazuri fatală, întâlnită între elevi o reprezintă agresiunea prin intermediul armelor de foc. Sondajul realizat la nivel național în Statele Unite ale Americii, în anul 2003, a condus la concluzia că în perioada 1991-2003, 61% dintre elevii din ciclul gimnazial au adus arme (cuțite, bricege, arme de foc etc.) în școală (Brenner et al., 2005). În Europa, numai o minoritate dintre elevi a semnalat faptul că a fost în posesia unor arme de foc și că, în acest mod, și-au agresat colegii (Vettenburg, 2002). În ceea ce privește aceste forme de manifestare a comportamentului violent în școală, am constatat următoarele: nu au existat elevi care să dețină arme de foc în școală; elevii de gen feminin din ciclul liceal au fost mai frecvent victime ale agresiunilor prin utilizarea de obiecte contondente cu scopul de a răni, comparativ cu elevii de gen feminin din ciclul gimnazial; elevii de gen feminin nu au adus arme "albe" (cuțite, bastoane, bricege etc.) în școală, comparativ cu elevii de gen masculin care au introdus astfel de arme în perimetrul școlii.

În ceea ce privește violența sexuală între elevi, în prezent nu există numeroase statistici cu privire la acest aspect. În ciuda acestui fapt, hărțuirea sau abuzul sexual între elevi reprezintă o problemă în multe țări (Jones et al., 2008; Blaya & Debarbieux, 2008). Conform studiilor violența sexuală îi afectează predominant pe cei care au ajuns la pubertate sau adolescență (Krug et al., 2002). Deși fetele prezintă un grad ridicat de risc în ceea ce privește violența sexuală, se precizează faptul că și băieții sunt expuși acestui tip de violență (Jones et al., 2008). Studiul nostru a condus la următoarele concluzii: niciunul dintre elevii de gen feminin de la nivelul ciclului gimnazial chestionați nu a fost victimă a intenției de hărțuire sexuală din partea unui elev; elevii de gen feminin de la nivelul ciclului liceal au fost victime ale intențiilor de hărțuire sexuală; niciunul dintre elevii de gen masculin nu a fost victimă a intențiilor de hărțuire sexuală din partea unui elev în școală.

Violența profesorilor sau a altor categorii de personal din cadrul școlii asupra elevilor există în multe țări. Acest tip de comportament include pedepse corporale și violență psihică. O formă gravă de violență a profesorilor față de elevi o reprezintă hărțuirea și/sau abuzarea sexuală a acestora, această formă de violență fiind frecvent întâlnită în multe țări (Blaya, 2003). În ceea ce privește violența verbală din partea personalului școlii asupra elevilor, în

studiul de față acesta a fost menționată într-o proporție mai ridicată, comparativ cu violența fizică a acestora. Violența sexuală a profesorilor asupra elevilor a fost menționată doar la nivelul elevilor de gen feminin din ciclul liceal, în timp ce niciunul dintre elevii de gen masculin nu a fost agresat în acest mod.

În elaborarea unor programe eficiente de prevenție și intervenție în violența școlară este extrem de importantă identificarea locurilor în care se produc comportamentele violente, a perioadelor din zi, precum și a autorilor acestor comportamente. Am constatat că locurile cele mai frecvente în care se produc comportamentele violente sunt: sala de clasă, curtea școlii sau terenul de sport, în afara școlii, precum și pe coridoarele acesteia. Perioadele din zi care în care se produc aceste comportamente cu frecvență mai ridicată, potrivit participanților la studiu, sunt: în pauze și imediat după terminarea orelor. Ca autori ai agresiunilor în școală sunt menționați: elevi din clasă paralelă cu cea a victimei, elevi din clase mai mari, precum și colegi de clasă ai victimei. În ceea ce privește climatul școlar, au fost menționate următoarele aspecte: profesorii iau măsuri pentru a reduce numărul actelor de violență din școală, sunt interesați ca evenimentele de natură violentă să nu se producă, și reușesc să prevină și să combată comportamentul violent al elevilor, elevii de simțindu-se în siguranță în școală. În privința consumului de droguri în școală prezent într-un procent scăzut, se observă că acest comportament a fost menționat doar de către elevii de gen masculin și feminin de la nivelul ciclului liceal. Consumul de alcool în școală a fost menționat de către participanți la studiu atât de la nivelul elevilor din ciclul gimnazial, cât și la nivelul elevilor din ciclul liceal, dar cu o frecvență mai ridicată în cazul celor din urmă.

Analizând datele obținute, am observat următoarele: nu a fost menționată prezența armelor de foc în perimetrul școlii; violența verbală este întâlnită la elevii preadolescenți, la cei adolescenți, dar și la personalul didactic; hărțuirea sexuală din partea elevilor și a profesorilor este întâlnită, în procente foarte scăzute, doar la nivelul adolescenților de gen feminin; victime ale violenței fizice sunt atât elevii din ciclul gimnazial, cât și elevi din ciclul liceal.

Cyberbullying-ul este o formă de agresiune care devine din ce în ce mai răspândită o dată cu extinderea utilizării tehnologiei moderne de comunicare în rândul tinerilor. Studii anterioare (National Children`s Home, 2002; Oliver & Candappa, 2003; Balding, 2005) s-au concentrat asupra prevalenței cyberbullying-ului, în general, sau doar asupra uneia dintre subcategoriile acestuia (de exemplu, mesajele text agresive). În cadrul prezentului studiu, ne-am axat asupra identificării formelor noi de manifestare a comportamentului violent în școală

(cyberbullying), dar și în afara școlii, a autorilor acestora, a persoanelor cărora li se raportează agresiunea, precum și a prezenței acestor forme în mediul școlar. În prezent, sunt puține studii care să investigheze aceste aspecte. Acest fapt poate să fie explicat pe de o parte de faptul că oamenii nu sunt conștienți încă de existența acestui fenomen, iar pe de altă parte nu există un termen de traducere în multe limbi naționale a cuvântului „cyberbullying”.

Pentru identificarea formelor noi de violență școlară am utilizat tipologia elaborată de către Smith et al. (2006), și anume: 1) mesaje text (trimitere de SMS-uri cu caracter ofensator); 2) trimiterea de poze sau/și fișiere video realizate cu ajutorul camerei telefonului mobil și distribuite prin intermediul telefoanelor sau/și postate pe Internet (happy slapping); 3) a primi apeluri pe telefonul mobil, cu caracter ofensator; 4) cyberbullying prin intermediul e-mail-urilor; 5) cyberbullying în chat-uri; 6) mesagerie instant (de exemplu, MSN Messenger, Yahoo Messenger), trimiterea de mesaje dăunătoare și/sau de intimidare; 7) site-uri web realizate cu scopul de a răni alte persoane sau grupuri. Studiul realizat de Smith et al. (2006) a indicat faptul că un procent de 22% dintre elevi a trecut prin experiențe legate de cyberbullying, dar doar 6,6% dintre aceștia au declarat că au fost agresați pe o perioadă mai lungă de timp. Într-o cercetare realizată în Statele Unite ale Americii, Burgess-Proctor et al. (2006) indică faptul că 38,3% dintre cei intervievați au recunoscut că au fost victime ale cyberbullying-ului. Conform altui studiu, 55% dintre preadolescenți și 30% dintre adolescenți americani au raportat că au fost victime ale cyberbullying-ului în școală, iar 44% dintre preadolescenți și 70% dintre adolescenți au fost victime ale acestui fenomen în exteriorul școlii (Opinion Research Corporation, 2006). În urma analizei datelor obținute în cadrul studiului II, am ajuns la concluzia că cyberbullying-ul se produce cu o frecvență mult mai ridicată în afara școlii, comparativ cu interiorul școlii.

În ceea ce privește agresiunile prin intermediul telefoanelor mobile, studiul realizat de Li (2005) a condus la următoarele concluzii: 21% dintre elevii chestionați au fost agresați prin intermediul telefoanelor mobile, iar 69% dintre aceștia cunoșteau pe cineva care a trecut printr-o astfel de experiență. Un alt studiu a indicat faptul că 4,5% dintre elevii chestionați și 2,2% dintre elevele chestionate i-au agresat pe unii dintre colegii lor prin realizarea de poze fără permisiunea acestora (Auestad & Roland, 2005, citați de Ortega et al., 2007). În studiul realizat de Smith et al. (2006), 6,5% dintre elevii intervievați au declarat că au fost victime ale filmelor realizate de agresori cu ajutorul telefoanelor mobile. Pe baza datelor obținute în cadrul studiului nostru, putem concluziona următoarele aspecte: cele mai multe dintre victime au fost agresate prin intermediul pozelor sau/și videoclipurilor (happy slapping), ceea ce

confirmă faptul că această formă de agresiune este cea mai cunoscută și utilizată de către elevi; cele mai puține victime au fost agresate prin intermediul apelurilor pe telefonul mobil; cele mai multe dintre victimele agresiunilor prin intermediul telefonului mobil nu cunosc autorul agresiunii; cele mai multe dintre victime nu au raportat agresiunea; printre persoanele cărora li s-a raportat agresiunea se numără: părinții, prietenii, și în ultimul rând, un cadru didactic. Acest fapt trebuie să reprezinte un semnal de alarmă în rândul profesorilor care este necesar să ia măsuri pentru a-i încuraja pe elevii în a raporta astfel de agresiuni.

În cazul agresiunilor prin intermediul Internetului, studii recente au concluzionat faptul că aproximativ unul din patru elevi sunt victime ale agresiunilor online (Wolak et al., 2006). În ceea ce privește utilizarea Internetului cu scopul de a agresa alte persoane, datele obținute în cadrul studiului nostru au condus la următoarele concluzii: nu au existat victime ale agresiunilor prin intermediul e-mailului, a chat-ului, a mesageriei instant, și a site-urilor web în școală. În ceea ce privește prezența acestor agresiuni în perimetrul școlii, dar cărora elevii chestionați nu le-au fost victime, am ajuns la următoarele concluzii: 1) cele mai frecvente agresiuni au fost menționate ca fiind cele care se realizează prin intermediul mesageriei instant; 2) nu au fost menționate agresiuni prin intermediul site-urilor web. Concluzia generală a studiului II este următoarea: agresiunile prin intermediul telefoanelor mobile au o frecvență mai mare, comparativ cu agresiunile prin intermediul Internet-ului. Acest fapt este necesar a fi luat în considerare atunci când se dorește elaborarea unor programe eficiente de prevenție a cyberbullying-ului.

Este esențial de subliniat faptul că diferențele dintre formele de manifestare a violenței „tradiționale, convenționale” și cyberbullying impun tratarea și analizarea acestora separat, iar elaborarea strategiilor de prevenție și intervenție trebuie să se facă în mod diferențiat, în funcție de specificul fiecăreia dintre ele.

Studiile de caz, realizate pe baza interviurilor individuale cu elevii violenți, părinții acestora și cu diriginții, au avut ca scop identificarea factorilor de risc asociați comportamentului violent școlar. Trebuie menționat faptul că prin intermediul studiilor de caz cercetarea noastră nu a avut ca scop generalizarea factorilor de risc identificați la nivelul tuturor elevilor care manifestă un comportament violent sau sunt predispuși la un astfel de comportament în școală, și nici alcătuirea unui profil psihologic al acestor elevi. Ideea de la care am pornit în elaborarea acestor studii de caz a fost cea potrivit căreia cunoașterea etiologiei multifactoriale a comportamentului violent al preadolescenților și al adolescenților are o semnificație de prim rang în elaborarea strategiilor de prevenție și intervenție în violența

școlară. Factorii de risc pot să fie identificați la nivel individual, familial, școlar și social, exercitând diverse efecte asupra individului în diferite stadii ale dezvoltării sale. Acești factori nu acționează în mod izolat, ci în funcție de numărul și severitatea acestora există posibilitatea ca preadolescenți și adolescenții să adopte un comportament violent. Tipologia factorilor de risc, utilizată în cadrul studiilor de caz, a fost cea elaborată de Resnick et al. (2004), și anume : factorii individuali, familiali, școlari și sociali. Printre factorii individuali identificați în cadrul studiilor de caz se enumeră: nivelul scăzut de aspirație, agresivitatea, impulsivitatea, victimă a violenței, dezinteres față de școală, tendință către comportament adictiv (consum de alcool și tutun). Factorii individuali de risc este necesar să fie studiați în interacțiunea lor cu factorii externi de risc (familie, comunitate, școală). Factorii familiali identificați în cadrul prezentelor studii de caz sunt: violența familială, familia dezorganizată, lipsa de comunicare în familie, stilurile parentale defectuoase, lipsa autorității masculine în familie, nivelul scăzut de educație al părinților, precum și lipsa colaborării familie - școală. În familiile cu un nivel redus de educație este posibilă tendința de non-valorizare a educației, prezența unei atitudini rezervate față de școală și a unor reprezentări negative privind rolul și importanța educației (Jigău, 2002). Cercetările (Scott et al., 2001; Păun, 1999; Neamțu, 2003; Sprague & Walker, 2005) demonstrează faptul că, inclusiv mediul școlar, poate să furnizeze numeroase surse pentru dezvoltarea comportamentului violent al elevilor, iar acest aspect trebuie luat în considerare în conceperea programelor de prevenție și intervenție în violența școlară. Printre factori școlari, identificați în cadrul studiilor de caz, se enumeră: conflictele profesor-elev, slaba integrare în colectivul clasei a elevilor violenți și evaluarea neobiectivă a elevilor de către profesori.

Factorii sociali includ acei factori care se referă la: comunitate, anturaj ("peer group") și mass-media. Accesul la arme, violența de proximitate, lipsa spațiilor de petrecere a timpului liber sunt factori de risc ai violenței (Loeber & Farrington, 2000). Potrivit lui Flannery (1997), în comunitățile în care există un număr mare de rezidenți, familii destrămate sau cu un singur părinte, și din această cauză copiii nu sunt suficient supravegheați, există un risc crescut pentru apariția comportamentelor violente. Metaanaliza realizată de Bushman & Anderson (2001) pe baza a 202 studii, publicate în perioada 1956-2000 referitoare la violența din mass-media și consecințele acesteia, relevă o corelație semnificativ pozitivă între violența prezentată în mass-media și comportamentul agresiv. Factorii sociali, identificați în cadrul studiilor noastre de caz, sunt următorii: problemele de ordin economic și social, lipsa locurilor

pentru petrecerea timpului liber, influența negativă din partea anturajului, violența de proximitate și violența din mass-media.

LIMITE ALE STUDIULUI ȘI POSIBILE DIRECȚII DE CERCETARE PE VIITOR

Acest studiu ne dorim să reprezinte o soluție la o listă lungă a variatelor aspecte ale violenței școlare, dar ca orice alt studiu are și limite pe care ni le asumăm. Dată fiind absența unui sistem informatic de monitorizare a violenței școlare, a unei definiții unanim acceptate a acesteia și a unei tipologii unanim acceptate la nivel național, studiul a avut un caracter explorator, realizând numai o evaluare globală a fenomenului. Datorită faptului că prezența violenței într-o anumită unitate școlară poate să afecteze într-un mod negativ imaginea acesteia, există posibilitatea ca răspunsurile oferite de către unii dintre participanți la studiu să nu reflecte adevărata realitate din școală.

Constatările obținute pe baza prelucrării datelor, ridică semne de întrebare suplimentare care ar fi interesante de investigat în cadrul unui studiu ulterior. Pe viitor, în cazul studiului I, ar fi utilă adăugarea unei metodologii de cercetare suplimentare care să includă: 1) chestionare adresate profesorilor. Acestea ar trebui să urmărească: gradul de securitate oferit de școală; formele de violență școlară; cazurile de violență din proximitatea școlii; relația școlii cu părinții elevilor violenți; cauzele de manifestare a comportamentului violent al elevilor, dar și a personalului școlar; 2) chestionare adresate consilierilor școlari, care să identifice următoarele aspecte: factorii generatori ai violenței școlare; formele de manifestare, precum și modalitățile de prevenție și intervenție utilizate de aceștia.

În ceea ce privește investigarea formelor de manifestare a cyberbullying-ului, într-un studiu viitor ne-am putea intensifica preocupările în următoarele direcții: a) alcătuirea unui eșantion mai extins care să includă mai multe categorii de vârstă pentru a realiza o explorare profundă a diferențelor de vârstă în adoptarea cyberbullying-ului; b) alcătuirea unui lot mai mare de participanți în scopul investigării diferențelor în funcție de gen în ceea ce privește victimele cyberbullying-ului; c) abordarea longitudinală a formelor de manifestare a cyberbullying-ului pentru a evalua schimbarea atitudinii față de acest tip de agresiune, precum și identificarea extinderii sau a reducerii manifestării cyberbullying-ului în școală; d) investigarea opiniei cadrelor didactice cu privire la prezența cyberbullying-ului în școală.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

O societate ai cărei elevi învață, de la o vârstă cât mai timpurie, să adopte atitudini non-violente față de cei din jur și să își trateze semenii cu empatie și toleranță, va deveni o societate sănătoasă. Puterea unei societăți, precum și valorile sale culturale și morale se măsoară și în conformitate cu reacțiile sale față de actele de violență.

Mesajul pe care am încercat să îl comunicăm în această cercetare este următorul: dacă noi toți conștientizăm faptul că trăim într-o societate multiculturală și reușim să recunoaștem, dar și să înțelegem diferențele de orice natură dintre noi, putem exista alături de ceilalți în condiții de respect reciproc și combătând cu vehemență violența.

BIBLIOGRAFIE

- Alexander, L. C., Currie, C., Mellor, A. (2004). Bullying: Health, Well-being and Risk Behaviours. In *Health Behaviour in School-Aged Children Briefing Paper*, No. 10, http://www.hbsc.org/countries/downloads_countries/Scotland/BriefingPaper10.pdf (21/02/2009).
- Ananiadou, K., Smith, P. K. (2002). Legal Requirements and Nationally Circulated Materials against School Bullying in European Countries. *Criminal Justice*, Vol. 2, p.471-491.
- Anderson, C. A. (2004). An update on the effects of violent video games. *Journal of Adolescence*, 27, p.113 – 122.
- Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2002). Human Aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, p.27 – 51.
- Anderson, C. A., Carnagey, N. L. & Eubanks, J. (2003). Exposure to violent media: The effects of songs with violent lyrics on aggressive thoughts and feelings. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 84, No. 5.
- Andrei, O., Mihăescu, D., Bologa, L. (2009). The educational partnership and the community's involvement, prerequisites of success through school. *Proceedings of the International Association for Technology, Education and Development (IATED)*, Madrid, Spain.
- Arcus, D. (2002). School shooting fatalities and school corporal punishment: A look at the states. *Aggressive-behaviour*, 28 (3), p.173-183.
- Arthur, M. W., Hawkins, J. D., Pollard, J. A., Catalano, R. F., Baglioni, A. J. (2002). Measuring Risk and Protective Factors for Substance Use, Delinquency, and Other Adolescent Problem Behaviors. The Communities That Care Survey, *Evaluation Review*, 26(6), p.575-601.
- Artz, S. (2004). Violence in the school yard, school girls use of violence. In Alder, C. & Worrall, A. (ed). *Girls Violence, Myths and Realities*, State University of New York.
- Baker, J. (1998). *Juvenile in crime. Part I: Participation rates and risk factors*, New South Wales Bureau of Crime Statistics and Research, Sydney, Australia.
- Balica, M., Fartușnic, C., Iorga, I., Jigău, M., Voinea, L. (ed) (2004). *Perspective ale dimensiunii de gen în educație*. Institutul de Științe ale Educației, UNICEF, București http://www.unicef.org/romania/ro/STUDIU_de_GEN.pdf (12/02/2009).
- Ballantine, J. & Hammack, F. (2008). *The sociology of education*. Englewood Cliffs , Prentice-Hall, Ediția a VI-a.
- Banciu, P. D., Rădulescu, M. S. (1999). *Etiologia infracțiunilor comise prin violență și agresivitate*. Sociologie Românească, 3-4 , p.225 – 235.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. A. (2004). The Internet and social life. *Annual Review of Psychology*, 55, p.573-590.

Barrera, M., Jr., Prelow., H. M., Dumka, L. E., Gonzales, N. A., Knight, G. P., Michaels, M. L. (2002). Pathways from family economic conditions, stressful life events and adjustment in urban elementary- school children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 23, p.391-400.

Bartollas, C. (2003). *Juvenile Delinquency*. MA: Allyn and Bacon Publishers, Boston.

Beebe, T. J., Asche, S. E., Harrison, P. A., & Quinlan, K. B. (2004). Heightened vulnerability and increased risk-taking among adolescent chat room users: Results from a statewide school survey. *Journal of Adolescent Health*, 35, p. 116-123.

Belsey, B. (2005). *Cyberbullying: An emerging threat to the "always on" generation*. http://www.cyberbullying.ca/pdf/feature_dec2005.pdf (16/01/2007).

Bemak, F. & Keys, S. (1999), *Violent and Aggressive Youth: Intervention and Prevention Strategies for Changing Times*, California: Corwin Press Inc.

Benard, B. (1995). *Fostering Resilience in children*. Urbana, IL: Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.

Benard, B. (2004). *Resiliency: What have we learned?* San Francisco Ca: WestEd.

Benbenishty, R. & Astor, R. A. (2008). School violence in an international context. A call for global collaboration in research and prevention. *International Journal of Violence and School*, No. 7, p.59-80. <http://www.ijvs.org/files/Revue-07/04.-Benbenishty-Ijvs-7.pdf> (23/04/2009).

Benbenishty, R. & Astor, R. A. (2003). Violence in schools: the view from Israel. In Smith, P. K. (ed). *Violence in schools: The response in Europe*. London and New York, Routledge Falmer .

Benbenishty, R., & Astor, R. A., (2003). Violence in schools: The view from Israel. In P. K. Smith, (ed), *Violence in Schools: The Response in Europe*. London, RoutledgeFalmer, p. 317-331.

Benitez, J. L. & Justicia, F. (2006). Bullying: description and analysis of the phenom. *Revista de Investigacion Psicoeducativa*, 9 (2).

Beran, T. & Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: A new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), p.265-277.

Bergeron, N. & Schneider, B. H. (2005). Explaining cross-national differences in peer-directed aggression: A quantitative synthesis. *Aggressive Behavior*, 31, p.116-137.

Blaya, C. (2003). School violence and the professional socialisation of teachers. The lessons of comparatism. *Journal of Educational Administration*, 41(6), p.650-658.

Blaya, C., Debarbieux, E. (2008). Expel violence! A systematic review of interventions to prevent corporal punishment, sexual violence and bullying in schools. In *International Observatory on Violence in Schools* http://learnwithoutfear.org/downloads/Expel_violence.pdf (23/02/2009).

Bowen, F., Desbiens, N., Rondeau, N. & Ouimet, I. (2000). La prévention de la violence et l'intimidation en milieu scolaire. În Vitaro, F. & Gagnon., C., *Prévention des problèmes d'adaptation. Tome II: Les problèmes externalisés*. Presses de l'Université du Québec, p.165-229.

Boxer, P. (2007). Aggression in very high-risk youth: Examining developmental risk in an inpatient psychiatric population. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 77, p.636–646.

Bradby, H. (1996). Introduction. In Bradby, H. (ed). *Defining Violence*, Atheneum Press, p.1 – 8.

Brener, N., Lowry, R. & Barrios, L. (2005). Violence-related behaviors among high school students — United States, 1991-2003. *Journal of School Health*, 75, p.81-85.

Brewer, D., Hawkins, J. D., Catalano, R. F. & Neckerman, H. J.(1995). Preventing serious, violent and chronic juvenile offending: A review of evaluations of selected strategies in childhood, adolescence and the community. In Howell J. C. (ed). *Sourcebook on Serious, Violent and Chronic Juvenile Offenders*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc., p.61 – 141.

Bronfenbrenner, U. (1979). Basic concepts. In Bronfenbrenner, U. (ed), *The ecology of human development*. Cambridge, Harvard University Press, p.3-15.

Brown, B. B., Klute, C. (2003). Friendships, cliques, and crowds. In Adams, G. R., Berzonsky, M. D. (eds). *Handbook of adolescence*. Oxford, Blackwell, p.330–348.

Brown, K., Jackson, M., & Cassidy, W. (2006). Cyber-bullying: Developing a policy to direct responses that are equitable and effective in addressing this special form of bullying. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 57. http://umanitoba.ca/publications/cjeap/articles/brown_jackson_cassidy.html (10/01/2007).

Brown, S. L., Birch, D. A., Kancherla, V. (2005). Bullying perspectives: experiences, attitudes, and recommendations of 9- to 13-year-olds attending health education centers in the United States. *The Journal of School Health*, 75(10), p.384-92.

Browne, K. & Herbert, M. (1997). *Preventing Family violence*, Chichester: Wiley.

Bunescu, G., Alecu, G., Badea, D. (1997). *Educația părinților. Strategii și programe*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

Burgess-Proctor, A., Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). *Cyberbullying: The victimization of adolescent girls*. http://www.cyberbullying.us/cyberbullying_girls_victimization.pdf (13/10/2007).

Burstyn, J., Bender, G., Casella, R., Gordon, H., Guerra, D., Luschen, K., Stevens, R., Williams, K. (2001). *Preventing violence in schools. A challenge to american democracy*, Lawrence Erlbaum Associated Publishers, Mahwah, New Jersey.

Bushman, B. J. & Anderson, C. A. (2001). Media violence and the American Public: Scientific facts versus media misinformation. *American Psychologist*, 56, p.477 - 489

Bushman, B. J., & Huesmann, L. R. (2006). Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 160, p.348–352.

Calhoun, G. B., Glaser, B. A. & Bartolomucci, C. L. (2001). The Juvenile counseling and assessment model and program: A conceptualization and intervention for juvenile delinquency. *Journal of Counseling & Development*, 79 (2), p.131 – 141.

Campbell, M. A. (2005). Cyberbullying: An old problem in a new guise?. *Australian Journal of Guidance and Counselling* 15(1), p.68-76.

Carter, S. (1996). Making violence useful. In Bradby, H. (ed). *Defining Violence*, Atheneum Press, p.125 – 140.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Casey, J. (2007). Curricula școlară, un instrument de luptă împotriva violenței. În Gittins, J.(ed). *Reducerea violenței în școală –Un ghid al schimbării*. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București.

Caspi, A., McClay, J., Moffitt, T. E., Mill, J., Craig, E. W., Taylor, A & Poulton R. (2002). Role of genotype in the cycles of violence in maltreated children. *Science*, 297, p. 851 – 854.

Catalano, R. F., Arthur, M. W., Hawkins, J. D., Bergland, L. & Olson, J. J. (1998). Comprehensive community- and school-based interventions to prevent antisocial behavior. In R. Loeber & D. P. Farrington (eds.), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, p.248-283.

Catalano, R. F., Loeber, R. & McKinney, K. C. (1999). School and community interventions to prevent serious and violent offending. *Juvenile Justice Bulletin*, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, p.1-12.

Cârnelci, D. (2003). *Metode și tehnici de evaluare a copiilor cu CES – suport de curs*, U.B.B., Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației.

Center for the Study and Prevention of Violence (2009). *Model programs*. <http://www.colorado.edu/cspv/blueprints/modelprograms.html> (23/07/2009).

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2008). *Youth Behavior Surveillance System, Violence Prevention Fact Sheet*. <http://www.cdc.gov/HealthyYouth/injury/state-facts.htm> (12/03/2009).

Centre for Educational Research (2005). <http://www.bullying-in-school.info/ro/content/conferinte/online-conferences/conference-1-short-report.html> (25.01.2009).

Christle, A. C., Jolivette, K., Nelson, C. M. (2000). Youth Aggression and Violence: Risk, Resilience and Prevention, ERIC Digest E602, <http://www.eric.ed.gov> (28/06/2006).

Coie, J. D. & Miller-Johnson, S. (2001). Peer factors and interventions. In Loeber, R. & Farrington, D. P. (eds). *Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc., p.191–209.

Coleman, M., & Vaughn, S. (2000). Reading interventions for students with emotional/behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 25, p.93-104.

Cowie, H., Dawn, J. & Sharp, S. (2003). School violence in the United Kingdom - Addressing the Problem. In P.K. Smith (ed.) *Violence in Schools: The Response in Europe*. Routledge Falmer, London.

Cowie, H., Jennifer, D. (2007), *Managing Violence in Schools: A Whole-School Approach to Best Practice*. Paul Chapman Educational Publishing, UK.

Crețu, C. (1998). *Curriculum diferențiat și personalizat*. Editura Polirom, Iași.

Criss, M. M., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A. & Lapp, A. L. (2002). Family adversity, positive peer relationships and children's externalizing behavior: A longitudinal perspective on risk and resilience. *Child Development*, 73, p.1220–1237.

Csorba, J., Rozsa, S., Vetro, A., Gadoros, J., Makra, J., Somogyi, E., Kaczvinszky, E., Kapornay, K. (2001). Family and school – related stresses in depressed hungarian children. *European Psychiatry*, 16(1), p.18 – 26.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

CSR Europe (2006). School without Bullying. http://www.csreurope.org/solutions.php?action=show_solution&solution_id=610 (12/12/2008).

Currie, C. (ed). (2008). *Inequalities in young people's health: HBSC International report from the 2005/2006 Survey*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, Health Policy for Children and Adolescents, No. 5. http://www.euro.who.int/eprise/main/WHO/InformationSources/Publications/Catalogue/2008_0617_1 (23/02/2009).

Currie, C., & Roberts, C., (2004). Introduction. In Currie, C., Roberts, A., Morgan, R., Smith, W., Settertobulte, O., Samdal, C. & Rasmussen, V. B. (eds.) *Young people's health in context: Health Behavior in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2001/2002 survey*. Health Policy for Children and Adolescents, No. 4. Copenhagen, Sweden, World Health Organization, p.1-8.

Dardel Jaouadi, F. (2000). Analyser et gérer les violences. In Doudin, P.A., Erkohen-Marküs, M. (ed). *Violences à l'école. Fatalité ou défi?*, De Boek & Larcier S.A., Bruxelles.

Daubet, F. (1994). *L'école des chances : Qu'est-ce qu'une école juste?*, Le Seuil.

Davis, N. J. (1999). *Resilience: Status of the research and research-based programs*. <http://mentalhealth.samhsa.gov/schoolviolence/5-28resilience.asp> (20/01/2009).

Debarbieux, E. (1999). *La Violence en Milieu Scolaire – 2: Le Désordre des Choses*, ESF, Paris.

Debarbieux, E. (2003a). School Violence and Globalisation. *Journal of Educational Administration*, 41(6), p.582–602.

Debarbieux, E. (2003). School violence in Europe – Discussion, knowledge and uncertainty. In Council of Europe. *Violence in schools – A challenge for the local community*. Luxembourg: Council of Europe Publications. <http://www.coe.int/community.pdf> (23/04/2006).

Debarbieux, E. (2006). *Violence à l'école: un défi mondial?* Armand Colin, Paris.

Debarbieux, E., Blaya, C. & Vidal, D. (2003). Tackling violence in schools: A report from France. In P. K. Smith (ed), *Violence in schools: The response in Europe*, London & New York: Routledge Falmer, p.17-32.

Defrance, B. (1988). *La violence a l'école*, Syros Alternative, Paris.

Delors, J. (1998). *Contribution a la Comission internationale sur l'éducation pour le vingt et unieme siècle*, Edition Unesco, Paris.

DeVoe, J. F., Peter, K., Kaufman, P., Ruddy, S. A., Miller, A. K., Planty, M. (2003). *Indicators of school crime and safety*. Washington, DC: U.S. Departments of Education and Justice.

Devoe, J. F., Peter, K., Noonan, M., Snyder, D. T., Baum, K. (2005). *Indicators of School Crime and Safety: 2005*. U. S. Department of Justice, <http://www.ncjrs.gov/App/publications/abstract.aspx?ID=210697> (21/03/2006).

Diaconu, M. (2004). *Sociologia educației*. Editura ASE, București.

Dishion, T. J., & Kavanagh, K. (2003). *Intervening in adolescent problem behavior: A familycentered approach*. New York, NY: Guilford.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Dobrescu, P., Bârgăoanu, A. (2001), *Mass media și societatea*. Editura Comunicare.ro, București.

Doudin, P. A., Erkohen-Markus, M. (2000). *Violences a l'école. Fatalité ou défi?*, De Boek & Larcier S.A., Bruxelles.

Durandt, J. E. (2005). Corporal punishment: prevalence, predictors and implications for children behaviour and development. In Hart, S. N. (ed), *Eliminating Corporal Punishment*, UNESCO, Paris, p. 52- 53.

Dwyer, K. P., Osher, D. & Hoffman, C. (2000). Creating responsive schools: Contextualizing early warning, timely response. *Exceptional Children*, 66(3), p.347-365.

Dwyer, K., Osher, D., & Warger, C. (1998). *Early warning, timely response: A guide to safe schools*. Washington, DC, United States Department of Education. <http://cecp.air.org/guide/guide.pdf> (13/04/2008).

Earls, F. J. (1994). Violence and today's youth. *Critical Health Issues for Children and Youth*, 4, p. 4-23.

Elliott, D. S., Hagan, J. & McCord, J. (1998). *Youth violence: Children at risk*. Washington, American Sociological Association.

Erickson, C. L., Mattaini, M. A. & McGuire, M. S. (2004). Constructing nonviolent cultures in schools: The state of the science. *Children & Schools*, 26, p.102-116.

Eslea, M., Menesini, E., Morita, Y., O'Moore, M., Mora-Merchán, J. A., Pereira, B., & Smith, P. K. (2003). Friendship and loneliness among bullies and victims: Data from seven countries. *Aggressive Behavior*, 30, p.71-83.

Esterle- Hedibel, M. (2003). Violența în școală: noi date, noi întrebări. În Ferréol, G., Neculau, A. (ed)., *Violența – aspecte psihosociale*, Editura Polirom, Iași.

Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. A. & Childs, S. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban, lowincome children. *School Psychology Review*, 33, p.467-480.

Farrington, D. (2005). Childhood origin of Antisocial Behaviour. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, p.177 – 190.

Farrington, D. P. (1997). Early prediction of violent and non-violent youthful offending. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 5, p.51-66.

Farrington, D. P. (1998). Predictors, causes, and correlates of male youth violence. In: Tonry M, Moore, M. H. (ed) *Youth violence*. Chicago, IL, University of Chicago Press, p.421–475.

Fattah, H. (2003). *America untethered*. <http://www.upoc.com/corp/news/UpocAmDem.pdf> (13/09/2004).

Felix, E. D., McMahon, S. D. (2007). The role of gender in peer victimization among youth: A study of incidence, intercorrelations, and social cognitive correlates. *Journal of School Violence*, 6, p.27-44.

Fergusson, D., Swain-Campbell, N. & Horwood, J. (2004). How does childhood economic disadvantage lead to crime?. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, p.956–966.

Fernandez, I., Villaoslada, E. & Funes, S. (2002). *Conflicto en el Centro Escolar*, Madrid, Catarata.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Ferreol, G. (2003). *Violența în mediul școlar. Exemplul unui colegiu din nordul Franței*. În Ferreol, G., Neculau, A.(ed), *Violența - Aspecte psihosociale*, Editura Polirom, Iași.

Flannery, D. J. (1997). *School violence: Risk, preventive intervention, and policy*. ERIC Clearinghouse on Urban Education, Teachers College, No. 109, New York.

Forman, J., MacLeod, J. (1996). Working against violence against women and children. In Bradby, H. *Defining Violence*, Athenaeum Press, p.27 – 44.

Frau-Meigs, D. & Jehel, S. (1997). *Les écrans de la violence, enjeux économiques et responsabilités sociales*, Economica, Paris.
<http://www.cna.ro/IMG/pdf/10.concluzii220109.pdf> (23/05/2009).

Frick, P. J. (2006). Developmental pathways to conduct disorder, *Child Psychiatric Clinics of North America*, 15, p.311–332.

Fried, S. & Fried, P. (2003). *Bullies, targets, and witnesses: Helping children break the pain chain*, M. Evans & Company, New York.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile. *Școala violenței - modalități de prevenire a violenței în școală*. <http://www.fdsc.ro/pagini/violenta-in-scoli.php> (10/02/2009).

Furlong, M. & Morrison, G. (2000). The School in Violence. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, p.71 – 73.

Garbarino, J., Bradshaw, C. P., & Vorrasi, J. A. (2002). Mitigating the effects of gun violence on children and youth. *The Future of Children*, 12, p.72-85.

Garnezy, N. (1985). Stress-resistant children: The search for protective factors. In Stevenson, J. E. (ed). *Recent research in developmental psychopathology*. New York: Elsevier Science, p.213-233.

Gassin, R. (1990), *Criminologie*, Dalloz, Paris.

Gârleanu, D. T. (2001). Mediarea între elevi. În: Șoitu, L. & Hăvârneanu, C., *Agresivitatea în școală*, Institutul European, Iași.

Gentile, D. A & Anderson, C. A. (2003). Violent video games: The newest media violence hazard. In Gentile, D.A. (ed). *Media violence and children*, Westport, CT: Praeger Publishing, p.131 – 152.

Gentile, D. A. Lynch, J. P., Linder, J. R., Walsh, D. (2004). The effects of violent video game habits on adolescent aggressive attitude and behaviors. *Journal of Adolescence*, 27, p.5 – 22.

George, E. (2001). *Scared at school: sexual violence against girls in South African schools*. Human Rights Watch, New York.

Gershoff, E. T. (2003). Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviours and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review. *Psychological Bulletin*, Vol. 128, 4, p.539–579.

Gittins, C. (ed) (2007). *Reducerea violenței în școală –Un ghid al schimbării*. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București.

Global Initiative to End all Corporal Punishment of Children, Global Summary of the Legal Status of Corporal Punishment of Children, (2006) www.savethechildren.net/romania/comunicate_presa/Studiul_ONU_privind_violenta.pdf (24.04.2007).

Glueck, E. (1994). *Deviant Behaviour*, Ediția a IV –a, Prentice Hall, New York.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Gonzales, J. (2003). *Cesar Chavez: A case study of a resilient child's adaptation into adulthood*. Eric Digest, ED 478347
http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/1b/34/7d.pdf (18/02/2009).

Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Loeber, R. & Henry, D. (1998). The relation of family problems to patterns of delinquent involvement among urban youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, p.319-333.

Gottfredson, G. D., Gottfredson, D. C., Czeh, E. R., Cantor, D., Crosse, S. B. & Hantman, I. (2000). *National study of delinquency prevention in schools*. National Institute of Justice, Office of Justice Programs, U. S. Department of Justice.
<http://www.gottfredson.com/Delinquency%20Prevention%20in%20Schools/chap5.pdf> (22/05/2009).

Green, A., Preston, J., Janmaat, J. G. (2006). *Education, Equality And Social Cohesion - A Comparative Analysis*. Palgrave Macmillan, United Kingdom.

Griffin, M., Meacham, M. (2002). Gangs in Schools: An Introduction to the Problem and Interventions. *Annals of the American Psychotherapy Association*, 5.

Griffin, R S. & Gross, A.M. (2004). Childhood bullying: current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violenta Behavior*, 9, p.379-400.

Hargreaves, A. (2003). *Teaching in the knowledge society: Education in the age of insecurity*. New York: Teachers College Press.

Harris, S, Petrie, G. & Willoughby, W. (2002). Bullying among 9th graders: An exploratory study. *NASSP Bulletin* , 86, 630, p.3 – 14.

Hartmann, T. & Klimmt, C. (2006). Gender and Computer Games: Exploring Females Dislikes. *Journal of Computer Mediated Communication*, 11, p.910–913.

Hawker, D. S. J. & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimisation and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of crosssectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 4, 441-455.

Hawkins, J. D., Herrenkohl, T.I., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, R. F., Harachi T., W. & Cothorn, L. (2000). Predictors of youth violence. *Juvenile Justice Bulletin*, Office Of Juvenile Justice and Delinquency Prevention , p.1–11.

Hawkins, J. D., Laub, J. H. & Lauritsen, J. L. (1998). Race, ethnicity, and serious juvenile offending. In Loeber, R. & Farrington, D. P. (Eds.). *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, p.30 – 46.

Hăvârneanu, C & Amorăriței, C. (2001). Agresivitatea în relația elev-profesor. În Șoitu, L. & Hăvârneanu, C. (ed). *Agresivitatea în școală*, Editura Institutul European, Iași.

Hébert, J. (2001). La violence à l'école. Une analyse complémentaire. În Dorvil, H. & Mayer, R. *Problèmes sociaux: études de cas et interventions sociales*. Presses de l'Université du Québec, Montreal.

Henry, S. (2000). What is school violence? An integrated definition. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 567, p.16-29.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Herrenkohl, T. I., Huang, B., Tajima, E. A., Whitney, S. D. (2003). Examining the link between child abuse and youth violence: an analysis of mediating mechanisms. *Journal of Interpersonal Violence*, 18, p.189–208.

Herrenkohl, T. L., Maguin, E., Hill, K. G., Hawkins, J. D., Abbott, R. D. & Catalano, R. F. (2000). Developmental risk factors for youth violence. *Journal of Adolescent Health*, 26, p.176-186.

Hill, N. E., Castellino, D. R., Lansford, J. E., Nowlin, P., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (2004). Parent academic involvement as related to school behavior, achievement, and aspirations: Demographic variations across adolescence. *Child Development*, 75, p.1491-1509.

Hinduja, S., Patchin, J. (2008). Personal Information of Adolescents on the Internet: A Quantitative Content Analysis of MySpace. *Journal of Adolescence*, 31(1), p.125-146.

Hinduja, S., Patchin, J. W. (2008). *Cyberbullying fact sheet: A brief review of relevant legal and policy issues*. http://www.cyberbullying.us/cyberbullying_legal_issues.pdf (23/02/2009).

Hinduja, S., Patchin, J. (2007). Offline Consequences of Online Victimization: School Violence and Delinquency. *Journal of School Violence*, 6(3), p.89-112.

Howell, J., Lynch, P. J. (2000). Youth Gangs in Schools. *Juvenil Justice Bulletin*, http://www.ncjrs.gov/html/ojjdp/jjbul2000_8_2/contents.html (28/02/2009).

Hromek, R. (2004). *Planting the Peace Virus: Early Intervention to Prevent Violence in Schools*, Lucky Duck Publishing, Bristol.

Hudițean, A. (2001). *Devianța comportamentală la elevi*, Editura Psihimedia, Sibiu.

Huesmann, R. L. (2007). The Impact of Electronic Media Violence: Scientific Theory and Research. *Journal of Adolescent Health*, 41, p.6–13.

Huffaker, D. A., & Calvert, S. L. (2005). Gender, identity, and language use in teenage blogs. *Journal of Computer Mediated Communication*, 10(2). <http://www.blackwell-synergy.com/doi/full/10.1111/j.10836101.2005.tb00238.x?prevSearch=allfield%3A%28Gender%2C+Identity%2C+and+Language+Use+in+Teenage+Blogs%2C> (15/02/2007).

Huizinga, D., Loeber, R., & Thornberry, T. P. (1995). *Recent findings from the program of research on the causes and correlates of delinquency*. U. S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, NCJ 159042, Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Hyman, I. A. & Snook, P. A. (1999). *Dangerous schools*. San Francisco, Jossey-Bass.

Ionescu, I. (1997). *Sociologia școlii*, Editura Polirom, Iași.

Iosifescu, Ș. (coord.) (2001). *Management educațional pentru instituțiile de învățământ*. Ministerul Educației și Cercetării, București.

Islam, S. S., Edla, S. R., Mujuru, P., Doyle, E. J., & Ducatman, A. M. (2003). Risk factors for physical assault: State-managed workers' compensation experience. *American Journal of Preventive Medicine*, 25, p.31–37.

Jeffrey, D. & Sun, F. (2006). *Enseignants dans la violence*, Les Presses de l'Université Laval, Quebec, Canada.

Jessor, R. J., Turbin, M. S., & Costa, F. M. (1998). Risk and protection in successful outcomes among disadvantaged adolescents. *Applied Developmental Science*, 2, p.194-208.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Jigău, M. (2002) (ed). *Învățământul rural din România: condiții, probleme și strategii de dezvoltare*, Editura MarLink, București

Jigău, M., Liiceanu, A. & Preoteasa, L. (eds) (2005), *Violența în școală*, Institutul de Științe ale Educației.
<http://arhiva.ise.ro/evaluare/VIOLENTA.studiu.TOTAL.FINAL.27.04.2005.pdf> (12/10/2007)

Jones, N., Moore, K., Villar- Marquez, E., Broadbent, E. (2008). Painful lessons: The politics of preventing sexual violence and bullying at school.
<http://www.odi.org.uk/resources/odi-publications/working-papers/295-painful-lessons-preventing-sexual-violence.pdf> (11/01/2009).

Justicia, F., Benitez, J. F., Pichardo, C., Fernandez, E., Garcia, T., Fernandez, M. (2006). Towards a new explicative model of antisocial behavior. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 9 (4), p.131-150. http://www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/articulos/9/english/Art_9_117.pdf (20/02/2009).

Kajs, L. T. (2006). Reforming the discipline management process in schools: An alternative approach to zero tolerance. *Educational Research Quarterly*, 29, p.16-27.

Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantenen, P. & Rimpela, A. (2000). Aggression at school – an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, 23, p.661–674.

Kane, J. (2006) School Exclusions and masculine, working-class identities. *Gender & Education*, 18, 6, p.673 – 685.

Kashani, J. H., Jones, M. R., Bumby, K. M. & Thomas, L. A. (1999). Youth violence: Psychological risk factors, treatment, prevention, and recommendations. *Journal of Emotional & Behavior Disorders*, 7, p.200-211.

Kaufmann, J. M. (2001). *Characteristics of Emotional and Behavioural Disorders of Children and Youth* (7th ed.). Columbus, OH: Merrill Publishers.

Kelley, B. T., Loeber, R., Kennan, K. & DeLamatre, M. (1997). Developmental pathways in boys` disruptive and delinquent behavior. *Juvenile Justice Bulletin*, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

Khoury-Kassabri, M., Benbenishty, R. & Astor, R. A. (2005). The effects of school climate, socioeconomics, and cultural factors on student victimization in Israel. *Social Work Research*, 29, p.165-180.

Klein, J. (2006). An invisible problem: Everyday violence against girls in schools. *Theoretical Criminology*, 10, p.147-177.

Klewin, G., Tillmann, K. & Weingart, G. (2003). Violence in school. In: Heitmeyer, W. & Hagan, J. (eds). *International Handbook of Violence Research*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.

Knox, M., King, C., Hanna, G. L., Logan, D. & Ghaziuddin, N. (2000). Aggressive behavior in clinically depressed adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, p.611–618.

Kos, A. M. (2003). Peer violence and bullying in south-east Europe. In Council of Europe, *Violence in schools: A challenge for the local community*. Strasburg: Council of Europe, p.71-77.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Kowalski, R. M., Limber, S. P. & Agatston, P. W. (2008). *Cyberbullying: bullying in the digital age*. Blackwell Publishing Ltd, UK.

Kraemer, H. C., Kazdin, A. E., Offord, D. R., Kessler, R. C., Jensen, P. S. & Kupfer, D. J. (1997). Coming to terms with the terms of risk. *Archives of General Psychiatry*, 54, p.337-343.

Kraft, E. (2006). Cyberbullying: A worldwide trend of misusing technology to harass others. *WIT Transactions on Information and Communication Technologies*, 36. http://library.witpress.com/pages/listPapers.asp?q_bid=349 (4/01/2007).

Kreidler, W. J. (1999). *Teaching conflict resolution through children's literature*, Scholastic, New York.

Krug, E., Dahlberg, I., Mercy J., Zwi, A. & Rafael, L. (eds) (2002). *World Report on Violence and Health*. <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf> (12/08/2007).

Lahey, B., Waldman, I. & MacBurnett, K. (1999). The development of antisocial behaviour, an integrative causal model. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(5), p.669 – 682.

LaMar, W. J., Gerberich, S. G., Lohman, W. H., & Zaidman, B. (1998). Workrelated physical assault. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 40, p.317–324.

Lawlor, M. (2002). The 'Cool School' response to school bullying. *Proceedings of the Second National Conference on Bullying and Suicide in Schools*, Tralee, Co. Kerry.

Lawrence, C., & Green, K. (2005). Perceiving classroom aggression: The influence of setting, intervention style and group perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75, p.587-602.

Leach, F. (2003). Learning to be violent: the role of the school in developing adolescent gendered behaviour. *Compare*, 33, p.385-400.

Leary, M. R., Kowalski, R. M., Smith, L. & Phillips, S. (2003). Teasing, rejection and violence: Case studies of the school shootings. *Aggressive Behavior*, 29, p.202-214.

Leone, P. E., Mayer, M. J., Malmgren, K., & Misel, S. M. (2000). School violence and disruption: Rhetoric, reality, and reasonable balance. *Focus on Exceptional Children*, 33, p.1-20.

Lintott, J. (2004). Teaching and learning in the face of school violence. *Georgetown Journal on Poverty, Law, and Policy*, 11, p.553-580.

Lipsey, M. W. & Derzon, J. H. (2003). The effects of school-based intervention programs on aggressive behavior: A meta-analysis. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 71, 136-149.

Lipsey, M. W., & Derzon, J. H. (1998). Predictors of violent and serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research. In Loeber, R. & Farrington, D.P. (eds.). *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, p.86 – 105.

Livingstone, S. & Bober, M. (2004). *UK children go online: surveying the experiences of young people and their parents*. London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/395/1/UKCGOsurveyreport.pdf> (23/01/2007).

Livingstone, S., Haddon, L. (2008), Risky experiences for children online: charting European research on children and the internet. *Children & Society*, 22, 4, p.314-23.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Loeber, R. & Farrington, D. P. (2000). Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. *Development and Psychopathology*, 12, p.737 – 762.

Loeber, R., Stouthamer – Loeber, M. (1986). Family Factors as Correlates And Predictors of Juvenile Conduct Problems and Delinquency. In Torny, M., Morris, N. (eds), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, 7, University of Chicago Press.

Lynam, D. R. (1997). Pursuing the psychopat: Capturing the fledgling psychopat in a nomological net. *Journal of Abnormal Psychology*, 106, p.425 – 438.

McCord, J., Widom, C. S., Crowell, N. A (eds) (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice. Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment and Control*. Washington, DC: National Academy Press.

McEvoy, A. & Welker, R. (2000). Antisocial behavior, academic failure, and school climate: A critical review. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, p.130-140.

Media Monitoring Agency (2007). *Violence in School (study case) Media Analysis on TV news programs*. <http://www.emece.proformar.org/docs/roumanie/VIOLENCE-ENGL.pdf> (8/02/2009).

Mendel, R. A. (2000). *Less hype, more help. Reducing juvenile crime, what works – and what doesn't*. Washington, DC: American Youth Policy Forum.

Menesini, E., Codecasa, E., Benelli, B. & Cowie, H. (2003). Enhancing children's responsibility to take action against bullying: evaluation of a befriending intervention in Italian middle schools. *Aggressive Behavior*, 29, 1, p.1-14.

Mercy, J., Butchart, A., Farrington, D., Cerdá, M. (2002). *Youth violence*. In Krug, E., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (eds). *World report on violence and health*, p.25–56. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap2.pdf (23/01/2007).

Michaud, Y.A. (1978). *Violence et politique*, Gallimard, Paris.

Mishna, F. (2003). Peer victimization: The case for social work intervention. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 84(4), p.513-522.

Mitrofan, N. (2003). Agresivitatea. În Neculau, A. (ed). *Manual de psihologie socială*. Editura Polirom, Iași.

Mitrofan, N., Zdrengea, V., Butoi, T. (1992). *Psihologie judiciară*, Casa de Editură și Presă ȘANSA S.R.L., București.

Moore, K., Nicola, J., Broadbent, E. (2008). *School Violence in OECD Countries*, http://learnwithoutfear.org/downloads/School_Violence_in_OECD_countries.pdf (15/11/2008).

Nabuzoka, D. (2000). *Children with learning disabilities*. Leicester: British Psychological Society.

Nabuzoka, D. (2003). Teacher ratings and peer nominations of bullying and other behavior of children with and without learning difficulties. *Educational Psychology*, 23(3), p.307-321.

Nagin, D. S., Pogarsky, G., Farrington, D. P. (1997). Adolescent mothers and the criminal behavior of their children. *Law and Society Review*, 31, p.137–162.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Nairn, K. & Smith, A. B.(2003). Taking students seriously: their right to be safe at school. *Gender & Education*, 15, p.133-149.

Nansel, T. R., Overpeck, M., Ramani, S., Pilla, W., June, R., Simmons- Morton, B., Scheidt, P. (2001). Bullying Behaviors among US Youth: Prevalence and Association with Psychosocial Adjustment. *The Journal of the American Medical Association*, 285, p.2094-2100.

Nansel, T R., Overpeck, M. D., Haynie, D L., Ruan, W J. & Scheidt, P. C. (2003). Relationships between bullying and violence among U.S. youth. *Archives of Pediatric Adolescent Medicine*, 157, p.348-353.

Nansel, T., Haynie, D. & Simon-Morton, B. (2003). The Association of Bullying and Victimization with Middle School Adjustment. In Elias, M. & Zins, J.(ed) *Bullying, Peer Harassment and Victimization in the Schools. The next generation of Prevention*, The Haworth Press, p.45-62

National Children's Home (2002). *National Minimum Standards. Children's Homes Regulations*.

http://www.dh.gov.uk/prod_consum_dh/groups/dh_digitalassets/@dh/@en/documents/digitalasset/dh_4021209.pdf (13/08/2009).

National School Safety Center (NSSC). (1998). *Checklist of Characteristics of Youth Involved in school associated violent deaths*. <http://smhp.psych.ucla.edu/pdfdocs/violence/violence.pdf> (23.09.2008).

National Youth Violence Prevention Resource Center (NYVPRC). (2007). *Youth Gangs and Violence*. <http://www.safeyouth.org/scripts/faq/youthgang.asp>. (12/05/2008).

National Youth Violence Prevention Resource Center (NYVPRC). (2007). *Bullying Facts and Statistics*. <http://www.safeyouth.org/scripts/topics/bullying.asp>. (23/05/2008).

Neamțu, C. (2003). *Devianța școlară – Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*, Editura Polirom, Iași.

Negreț-Dobridor, I. (2001). Teoria curriculumului. În Cherghit, I., Neacșu, I., Negreț-Dobridor, I., Pânișoară, I.O. *Prelegeri pedagogice*, Editura Polirom, Iași.

Nelson, M. (2003). *School bullies going high tech*. <http://www.canoe.ca/NewsStand/LondonFreePress/News/2003/09/02/174030.html> (21/02/2004).

O'Moore, A. M. & Minton, S J. (2003). The hidden voice of bullying. In Shevlin, M. & Rose, R. (eds), *Encouraging Voices: Respecting the Insights of Young People who have been Marginalised*. Dublin: National Disability Authority.

O'Moore, M., Minton, S. J.(2007). Oferirea unui mediu școlar mai sigur. În Gittins, J.(ed). *Reducerea violenței în școală –Un ghid al schimbării*. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București.

Occhiuzzo Giggans, P., Levy, B. (1997). *50 ways to a safer world. Everyday actions you can take to prevent violence in neighborhoods, schools and communities*, Seal Press, Seattle.

OECD. (2006). *Are students ready for a technology-rich world? What PISA studies tell us*. <http://www.oecd.org/dataoecd/28/4/35995145.pdf> (12/10/2007).

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Oliver, C., & Candappa, M. (2003). *Tackling bullying: listening to the views of children and young people - summary report*: Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, London.

Olson, C. K., Kutner, L. A., Warner, D. E., Almerigi, J. B., Baer, L., Nicholi, A. M. & Beresin, E. V. (2007). Factors Correlated with Violent Video Game Use by Adolescent Boys and Girls. *Journal of Adolescent Health*, 41(1), p.77–83.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school*. Malden, MA: Blackwell.

Olweus, D. (1999). Bullying among schoolchildren. Intervention and Prevention. In Pepler, D. Rubin, K. (eds). *The Development and Treatment of Childhood Agression*. Hillsdale, New Jersey.

Olweus, D. (1999). Sweden. In Smith, P. K. et al. (eds). *The Nature of School Bullying: A Cross-National perspective*. London: Routledge.

Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60, 12-17.

Olweus, D., Limber, S. P., Flerx, V. C., Mullin, N., Riese, J. & Snyder, M. (2007). *Olweus bullying prevention program: Teacher Guide*. Center City, MN: Hazelden Publishing.

Opinion Research Corporation. (2006). *Cyberbully preteen*. <http://www.fightcrime.org/cyberbullying/cyberbullyingteen.pdf> (12/10/2007).

Orange, C. (2000). *25 biggest mistakes teachers make and how to avoid them*. Corwin Press Inc., California.

Organizația Mondială a Sănătății (2002). Rapport mondial sur la violence et la santé. Geneva,

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf (21/03/2007).

Ortega, R., Del Rey, R. & Fernández, I. (2003). Working together to prevent school violence: The Spanish response. In P. K. Smith (ed.), *Violence in schools. The response in Europe*. London: RoutledgeFalmer, p.135 – 152.

Ortega, R., Del Rey, R. & Mora-Merchan, J.A. (2004). SAVE model: An antibullying intervention in Spain. In Smith, P.K., Pepler, D., Rigby, K. (eds), *Bullying in Schools – How successful can interventions be?*. Cambridge University Press.

Ortega-Ruiz, R., Mora-Merchan, J. & Jager, T. (eds.) (2007). Luptând împotriva agresiunii și violenței în școală. Rolul mass-mediei, al autorităților locale și al Internetului. http://www.bullying-in-school.info/uploads/media/E_Book_Romanian_01.pdf (23/7/2008).

Osler, A., Starkey, H. (2005). Violence in schools and representations of young people: a critique of government policies in France and England. *Oxford Review of Education*, 31/2, p.195-215.

Painter, G., & Levine, G. I. (2004). Daddies, devotion, and dollars: How do they matter for youth?. *The American Journal of Economics and Sociology*, 63, p.813-850.

Păun, E. (1999). *Școala - abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași.

Pellegrini, A. D., & Bartini, M. (2000). A longitudinal study of bullying, victimization, and peer affiliation during the transition from primary school to middle school. *American Educational Research Journal*, 37, p.699-725.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Pepler, D., Smith, P. K., & Rigby, K. (2004). Looking back and looking forward: Implications for making interventions work effectively. In Smith, P. K., Pepler, D. & Rigby, K. (eds.). *Bullying in schools: How successful can interventions be?*. Cambridge Press, p.307-324.

Petrovai, D., Lemeni, G. (2001). Managementul clasei de elevi. În Băban, A. (coord.). *Consiliere psihopedagogică. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Editura Psinet, Cluj- Napoca.

Pinheiro P. S. (2006). *Report of the independent expert for the United Nations study on violence against children*, <http://www.violencestudy.org/IMG/pdf/English.pdf> (26/05/2008).

Pollard, J. A., Hawkins, D. & Arthur, M. W. (1999). Risk and protective factors: Are both necessary to understand diverse behavioral outcomes in adolescence?. *Social Work Research*, 23(3), 145 – 158.

Pradet, A. (2007). Combaterea agresiunii și violenței în școală de către autoritățile locale. În Ortega et al. (ed). *Luptând împotriva agresiunii și violenței în școală. Rolul mass- mediei, al autorităților locale și al Internet-ului*. http://www.bullying-in-school.info/uploads/media/E-Book_Romanian_01.pdf (23/7/2008).

Preda, V. (1998). *Delincvența juvenilă – o abordare multidisciplinară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj – Napoca.

Rabrenovic, G, Kaufman, C. G. & Levin, J. (2004). School violence: causes, consequences, and interventions. In: Holmes, S. T. & Holmes, R. M. (eds). *Violence: A contemporary reader*. New Jersey, Pearson Education.

Reddy, M., Borum, R., Berglund, J., Vossekuil, B., Fein, R. & Modzeleski, W. (2001). Evaluating risk for targeted violence in schools: Comparing risk assessment, threat assessment, and other approaches. *Psychology in the Schools*, 38, p.157 – 172.

Reilly, T. (1999). *An inside look at the potential for violence and suicide. Preventing School Failure*, 44, p.4-8.

Renold, E. (2002). Presumed Innocence: (Hetero) Sexual, Heterosexist and Homophobic Harassment among Primary School Girls and Boys. *Childhood*, 9, p.415-434.

Resnick, M. D, Ireland, M., Borowsky, I. (2003). Youth violence perpetration: what protects? What predicts? Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Journal of Adolescent Health*, 35, 424, p.1–10.

Rideout, V. (2007). Parents, Children & Media. A Kaiser Family Foundation Survey. <http://www.kff.org/entmedia/upload/7638.pdf> (12/10/2008).

Rigby, K. (2002). *New Perspectives on Bullying*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in school. *Canadian Journal of Psychiatry*, 48 (9), p.583 – 590.

Robertson, D., & Symons, J. (2003). Do peer groups matter? Peer group versus schooling effects on academic attainment. *Economica*, 70, p.31-53.

Rodriquez, N. (2004). Guerra en las aulas, *Temas de hoy*, Madrid.

Roland, E. & Idsoe, T. (2001). Aggression and Bullying. *Aggressive Behaviour*, 27, p.446-462.

Roland, E. (2002). Bullying by mobile phone. *Spesialpedagogikk*, 3, p.3-8.

Roșan, A. (2006). *Violența juvenilă școlară - teorie, prevenție și intervenție integrativă*,

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca.

Roșan, A. (2009). *Comportamentul violent – strategii de screening și intervenție*. Editura Ama Mater, Cluj – Napoca.

Rothbart, M. K. & Posner, M. I. (2001). Mechanism and variation in the development of attentional networks. In Nelson, C. A. & Luciana, M. (eds.). *Handbook of developmental cognitive neuroscience*. Cambridge, MIT Press, p.353-363.

Roy, K. G. (2000). The systemic condition leading to violent human behaviour. *Journal of Applied Behavioral Science*, 36, p.389 – 407.

Salmivalli, C., Kaukiainen, A. & Lagerspetz, K. (2000). Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter? *Scandinavian Journal of Psychology*, 41, p.17-24.

Salmivalli, C., Kaukiainen, A., & Voeten, M. (2005). Anti-bullying intervention: Implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology*, 75, p.465–487.

Satcher, D. (2001). *Youth violence: A report of the Surgeon General*, Office of the Surgeon General, U.S. Department of Health & Human Services, Washington, DC, <http://www.surgeongeneral.gov/library/youthviolence/report.html#message> (23/12/2007).

Sava, F. (2001). Effects of disfunctional teachers on the 11th grade Romanian Pupils, Final Report, *Revista de psihologie aplicată*, 3(4).

Scott, S., Knapp, M., Henderson, J., & Maughan, B. (2001). Financial cost of social exclusion: Follow up study of antisocial children into adulthood. *British Medical Journal*, 323, p.191–196.

Scott, T. M., Nelson, C. M., Liaupisin, C. J. (2001). Effective instruction: The forgotten component in preventing school violence. *Education and Treatment of Children*, 24, p.309-322.

Sercombe, H. (2003). Reflections on youth violence. *Youth Studies Australia*, 22, p.25-30.

Settortobulte, W., Matos, M. (2004). Peers and health. In Currie, C. (eds). *Young people's health in context: international report from the HBSC 2001/2002 survey*. WHO policy series: health policy for children and adolescents, Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.

Shaughnessy, J. (2007). Crearea unui climat de conviețuire armonioasă în școală prin intermediul politicilor unității de învățământ. În Gittins, J.(ed) (2007). *Reducerea violenței în școală –Un ghid al schimbării*. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București.

Shaw, M. (2001). *Promoting safety in schools – International experience and action*. U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Beureau of Justice Assistance.

Skiba, R. J. & Knesting, K. (2001). Zero tolerance, zero evidence: An analysis of school disciplinary practice, *New directions for youth development*. San Francisco: Jossey-Bass, 92, p.17-43.

Skiba, R. J. & Peterson, R. L. (2000). School discipline at a crossroads: From zero tolerance to early response. *Exceptional Children*, 66 (3), p.335 – 347.

Skiba, R., Boone, K., Fontanini, A., Wu, T., Strassell, A., Peterson, R. (2000). *Preventing School Violence: A Practical Guide to Comprehensive Planning*. Indiana Education Policy Center, Indiana University.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Smith, D. L., & Smith, B. J. (2006). Perceptions of violence: The views of teachers who left urban schools. *High School Journal*, 89, p.34-42.

Smith, P. K. (ed.) (2003). *Violence in schools: The response in Europe*. London and New York, Routledge Falmer .

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: It's Nature and Impact in Secondary School Pupils. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol 49, No.4, p.376-385.

Smith, P., Mahdavi, J., Carvalho, M. & Tippet, N. (2006). *An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and relationship between age and gender in cyberbullying*. <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RBX03-06.pdf> (12/05/2007).

Smith, P. K., & Shu, S. (2000). What good schools can do about bullying: Findings from a survey in English schools after a decade of research and action. *Childhood*, 7, p.193-212.

Smith, P. K., Pepler, D., & Rigby, K. (eds.) (2004), *Bullying in Schools: How successful can interventions be ?*. Cambridge University Press.

Spooner, C. & Hall, W. D. (2002). Public Policy and the Prevention of Substance Use Disorders. *Current Opinion in Psychiatry*, 15(3), p.235 – 239.

Sprague, J., & Walker, H. (2000). Early identification and intervention for youth with antisocial and violent behavior. *Exceptional Children*, 66(3), p.367–379.

Sprague, J. R., & Walker, H. M. (2005). *Safe and healthy schools: Practical prevention strategies*. Guilford Press, New York.

Stassen B. K. (2007). Update on bullying at school: Science forgotten?. *Developmental Review*, 27(1), 90.

Stattin, H. & Magnusson, D. (1996). Antisocial development: A holistic approach. *Development and Psychopathology*, 8, p.617-645.

Stănciulescu, E. (1997). *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași.

Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Homish, D., Wei, E. (2001). Maltreatment of boys and the development of disruptive and delinquent behavior. *Development and Psychopathology*, 13, p.941–955.

Sudermann, M., Jaffe, P. G. & Schieck, E. (1996). *Bullying: Information for parents and teachers*. <http://www.lfcc.on.ca/bully.htm> (23/02/2008).

Swearer, S., Tam, P. (2003). Perceptions and Attitudes Toward Bullying in Middle School Youth. A Developmental Examination Across the Bully/Victim Continuum. In Elias, M. & Zins, J.(eds.). *Bullying, Peer Harassment and Victimization in the Schools. The next generation of Prevention*. The Haworth Press, p.63-80.

Teacher Support Network (2005). *Call on classroom disruption rise by 45%*. <http://www.teachersupport.info/index.cfm?p=3420>. (23/07/2007).

The Nielsen Company (2009). *Global Faces and Networked Places. A Nielsen report on Social Networking's. New Global Footprint*. http://blog.nielsen.com/nielsenwire/wp-content/uploads/2009/03/nielsen_globalfaces_mar09.pdf (12/06/2009).

Thornberry, T. P, Huizinga, D., Loeber, R. (1995). The prevention of serious delinquency and violence: implication from the program of research on the causes and correlates of delinquency. In Howell, J. C. (ed). *Sourcebooks on serious, violent and chronic juvenile offenders*. Thousands Oaks, California, p.213 – 237.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

Thorp, D. (2004). Cyberbullies on The Prowl in Schoolyard. <http://australianit.news.com.au/articles/0,7204,9980900^15322^^nbv^15306,00.html> (15/07/2004).

Timmerman, G. (2002). A comparison between unwanted sexual behaviour by teachers and by peers in secondary schools. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(5), p.397- 404.

Timmerman, G. (2003). Sexual Harassment of Adolescents Perpetrated by Teachers and by Peers: An Exploration of the Dynamics of Power, Culture and Gender in Secondary Schools. *Sex Roles*, 58, p.5-6.

Timmerman, I. & Emmelkamp, P. (2005). An Integrated Cognitive – Behavioural Approach to the Aetiology and Treatment of Violence. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, p.167 – 176.

U. S. Department of Education & U.S. Department of Justice Office of Justice Programs (2007). *Indicators of School Crime and Safety: 2007*. <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/iscs07.pdf> (20/01/2009).

Underwood, M. K. (2002). Sticks and stones and social exclusion: Aggression among girls and boys. In P. K. Smith & C. H. Hart (eds.), *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Oxford, Blackwell.

UNICEF (2006). *Behind Closed Doors: The Impact of Domestic Violence on Children*, Londra. http://savethechildren.net/romania/comunicate_presa/Studiul_UNU_privind_violenta.pdf (23/03/2009).

Valliancourt, T., Hymel, S., Mcdougalls, P. (2003). Bullying is Power. Implications for Schools-Based Interventions Strategies. In Elias, M. & Zins, J. (ed), *Bullying, Peer Harassment and Victimization in the Schools. The next generation of Prevention*, The Haworth Press, p.157-176.

Veen, W. (2005). Learning strategies of Homo Zappiens: Towards new learning Arrangements. http://www.learner.de/files/newscenter/566_144242146_0001/Learning%20Strategies%20of%20Homo%20Zappiens.pdf (21/06/2008).

Vettenburg, N. (2002). Unsafe Feelings among Teachers. *Journal of School Violence*, 1(4), p. 33-49.

Vettenburg, N. (ed) (1999). *Violence in Schools: Awareness-raising, Prevention, Penalties*. Strasbourg, Council of Publishing, p.15-21.

Vossekuil, B., Fein, R. A., Reddy, M., Borum, K., Modzeleski, W. (2002). *The final report and findings of the Safe School Initiative: Implications for the prevention of school attacks in the United States*. Washington, DC: U.S. Secret Service.

Vreeman, R. C. & Carroll, A. E. (2007). A Systematic Review of School-Based interventions to prevent bullying. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161(1), p.78-88.

Webster-Stratton, C. & Taylor, T. (2001). Nipping early risk factors in the bud: preventing substance abuse, delinquency and violence in adolescence through interventions targeted at young children (0-8 years). *Prevention Science*, 2, p.165-192.

Weil, G. (1992). Vivre le lycee professionnel comee un nouveau depart. *Chronique sociale*, Lyon.

FACTORI DETERMINANȚI AI FORMELOR ACTUALE DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ȘCOLARE. STRATEGII DE PREVENȚIE ȘI INTERVENȚIE

WHO European Region (2005). *Injuries and violence in Europe. Why they matter and what can be done*. Copenhagen, Denmark, World Health Organization European Region. who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/. (22/08/2007).

Wikipedia (2009). Happy slapping. http://en.wikipedia.org/wiki/Happy_slapping (12/01/2010).

Willard, N. (2004). *An Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats*. <http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/cbcteducator.pdf> (25/01/2009)

Willard, N. (2006). *Cyberbullying and cyberthreats*. Eugene, OR: Center for Safe and Responsible Internet Use.

Willard, N. (2007). *Cyberbullying legislation and school policies: Where are the boundaries of the "schoolhouse gate" in the new virtual world?*. Eugene, OR: Center for Safe and Responsible Internet Use. <http://new.csriu.org/cyberbully/docs/cblegislation.pdf> (25/05/2008).

Witkowska, E., Menckel, E. (2005). Perceptions of sexual harassment in Swedish high schools: experiences and school-environment problems. *European Journal of Public Health*, 15/1, p.78-85.

Wolak, J., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D. (2006). *Online victimization of youth: 5 years later*. National Center for Missing & Exploited Children, Alexandria, Virginia..

Wolin, S. J. & Wolin, S. (1994). *The resilient self: How survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard Books.

Wood, W., Wong, F.Y., Chachere, G. (1991). Effects of media violence on viewers' aggression in unconstrained social interaction. *Psychological Bulletin*, 109, p.35 – 46.

Ybarra, M., Mitchell, K. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: a comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 7, p.1308 – 1316, <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/jvq/CV75.pdf> (26/01/2009).

Ybarra, M., Mitchell, K., Finkelhor, D. & Wolak, J. (2007). Internet Prevention Messages: Targeting the Right Online Behaviors. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161, p.138–145.

Yubero, S. & Navarro, R. (2006). Students and teachers views of gender-related aspects of aggression, *School Psychology International*, 27, p.488-512.

***(2003). *Manual de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale*, Ediția a IV-a Revizuită, Asociația Psihiatrilor Liberi din România, București.